दैनिक
सिंधुदुर्ग समाचार
ग्रामीण जनतेचे एकमेव लोकप्रिय मराठी दैनिक
सिंधुदुर्ग-मुंबई
www. sindhudurgsamachar. in
T-2/RNP/SDG-06/2019-2021
संस्थापक : प्राचार्य मुकुंदराव कदम
रविवार पुरवणी ३० जून २०२४

हेलन केलर: अंधार आणि शांततेच्या पलीकडे

कल्पना पांडे
kalpanasfi@gmail.co

हेलन केलरचा जन्म 27 जून 1880 साली अमेरिकेच्या तुस्कुम्बिया, अलाबामा इथला. 19 महिन्यांच्या वयात छोट्या वयात तिला गंभीर आजाराने ग्रासले आणि त्यात कर्णबधिर आणि दृष्टीहीन करून सोडले. तिच्या असहाय्यतेमुळे निराश झालेली हेलन चिडचिडी आणि रागीट बनली होती. केलरच्या वयाच्या सातव्या वर्षी तिला शिकवण्यासाठी ॲन मॅन्सफिल्ड सुलिव्हन ह्या 20 वर्षीय तरुणीला तिच्या पालकांनी शिक्षिका म्हणून कामावर ठेवले. सुलिव्हन ही केलरच्या आयुष्यात आली तो क्षण तिच्या आयुष्यात मैलाचा दगड ठरला.

फिंगर-स्पेलिंग, स्पर्शिक सांकेतिक भाषा आणि कठोर शिक्षणाद्वारे, सुलिव्हनने केलरला शिकवायला सुरू केली. तिने हेलन केलर सोबत संवाद साधण्यासाठी प्रामुख्याने अमेरिकन सांकेतिक भाषा (एएसएल) वापरली.. एएसएल व्यतिरिक्त, तिने स्पर्शिक सांकेतिक भाषा देखील वापरली, जिथे चिन्हे दिसण्याऐवजी स्पर्शाने ओळखल्या जातात. हेलनच्या वयाच्या 10व्या वर्षी ॲनने तिला बोस्टनमधील होरेस मान स्कूल फॉर द डेफ अँड हार्ड ऑफ हिअरिंगमध्ये सारा फुलरकडे भेटायला नेले. तिथे हेलनने फुलर कडून बऱ्याच गोष्टी शिकून घेतल्या. सुलिव्हन आणि हेलनचा हा प्रवास द मिरॅकल वर्कर या चित्रपटात दाखवण्यात आला आहे. नैराश्याने ग्रासलेल्या एक 7 वर्षाच्या मुलीला आत्मविशवासी व बऱ्याच बाबतीत स्वावलंबी केलं ते तिची शिक्षिका ॲन मॅन्सफिल्ड सुलिव्हन हिने. त्यात जोडीला होती हेलेन केलर ची जिद्द व चिकाटी.

केलरची शैक्षणिक कामगिरी उल्लेखनीय होती. तिने 1904 मध्ये रॅडक्लिफ कॉलेजमधून कम लॉड पदवी प्राप्त केली, ती बॅचलर ऑफ आर्ट्स पदवी मिळवणारी पहिली मूक-अंध व्यक्ती बनली. शिक्षणामुळे तिच्या माहितीत वाढ होत गेली. त्यावेळी चालत असलेल्या सामाजिक लढ्यांची माहिती तिला होत गेली तर्कसंगतपणा असल्याने सामाजिक जाणिवेकडे ओढली गेली. महिला व अपंगांच्या अधिकारांसाठी चालू असलेल्या आंदोलनात हेलन सामील झाली. तिच्या सामाजिक आर्थिक न्यायासाठी चाललेल्या आंदोलनांशी ती आयुष्यभर एकनिष्ठ आणि संघर्षरत राहिली. तिने अथकपणे महिला आणि अपंग लोकांच्या हक्कांसाठी मोहीम चालवली, मताधिकार, कामगार हक्क आणि शिक्षण आणि रोजगार यासारख्या चळवळीत सहभागी झाली.

1920 मध्ये बनलेल्या अमेरिकन सिव्हिल लिबर्टीज युनियन (ACLU) ची केलर सह-संस्थापक होती. नागरी हक्कांच्या क्षेत्रात तिने बऱ्याच मोहिमा आखल्या, व्याख्याने दिलीत, आंदोलनांमध्ये भाषणे दिली. तिच्या सरख्यांच्या अथक प्रयत्नांनी कायदेविषयक सुधारणांचा मार्ग मोकळा केला, ज्यामुळे लाखो गरजू अपंग लोकांचे जीवन सुधारले. हेलन केलर ही सुस्थितीत असलेल्या घराण्यात असूनही तिला सामाजिक- आर्थिक आंदोलने करावी का असं का वाटलं? तर वंचित वर्गाच्या अधिकारांसाठी लढा द्यायचे तिने निवडले त्यामागचे इंधन होता तिच्यावर समाजवादी-साम्यवादी चळवळीचा पडलेला प्रभाव.

तेव्हा जगभरात समाजवादी-साम्यवादी चळवळी नव्या जगाचा निर्माण करण्याच्या भूमिकेतून जोर धरत होत्या. केलरचे साहित्यिक योगदान तितकेच महत्त्वपूर्ण आहे. केलरची समाजवादाची समज तिच्या काळातील पुरोगामी विचारवंत आणि कार्यकर्त्यांच्या संपर्कातून विकसित झाली. अलेक्झांडर ग्रॅहम बेल आणि जॉन ड्यूई यांसारख्या शास्त्रज्ञांच्या सानिध्यात प्रभावित होऊन केलरने समाजात अधिक समानता आणि न्याय मिळवण्यासाठी समाजवादी आदर्शांचा स्वीकार केला. तिने समाजवादाला केवळ आर्थिक व्यवस्था म्हणून पाहिले नाही तर उपेक्षितांचे उत्थान करण्यासाठी आणि सर्वांना समान संधी सुनिश्चित करण्यासाठी नैतिक अत्यावश्यक म्हणून पाहिले.

कामगारांच्या हक्कांसाठी आणि कामगार सुधारणांसाठी केलरला समाजवादी व्यवस्थेशिवाय पर्याय नाही हा विश्वास पक्का झाला. तिने कामगार-वर्गातील व्यक्तींचे शोषण आणि त्रास ओळखून आर्थिक असमानतेच्या विरोधात बोलायला सुरवात केली. अन्यायाचा सामना करण्यासाठी आणि कामाची परिस्थिती सुधारण्यासाठी कामगारांमध्ये सामूहिक कृती आणि एकता आवश्यक आहे, असा केलरचा विश्वास होता.

1919 मध्ये केलरने न्यूयॉर्कमधील दौऱ्यादरम्यान चॅप्लिनच्या एका कार्यक्रमाला हजेरी लावली. चॅप्लिन, केलरच्या दृढनिश्चयाने, बुद्धिमत्तेने आणि प्रचंड अडथळ्यांवर मात करण्याच्या तिच्या क्षमतेने प्रभावित झाला,आणि त्यांची मैत्री झाली. भाषेतील अडथळे आणि सांस्कृतिक भिन्नता ओलांडून जगभरातील प्रेक्षकांमध्ये आनंद आणि हशा आणणारा चार्ली चॅप्लिन देखील साम्राज्यवाद विरोध आणि समाजवादी समानतामूलक विचारांच्या प्रभावात होता. काही वर्षांनी तो कम्युनिस्ट असल्याच्या आरोपांमुळे त्याच्यामागे लागलेल्या सरकारी छळामुळे त्याला अमेरिका सोडून जावे लागले होते. त्यांच्या समान वैचारिक भूमिकेमुळे त्यांची मैत्री केलर सोबत अधिक घट्ट झाली. केलरने अपंग लोकांच्या हक्कांसाठी अथक मोहीम चालवली, शिक्षण, सुलभता आणि समान संधींच्या महत्त्वावर जोर दिला. चॅप्लिनने आपल्या चित्रपटांद्वारे आणि सार्वजनिक व्यक्तिमत्त्वाद्वारे, सामाजिक भाष्य आणि बदलाचे साधन म्हणून विनोदाचा वापर करून गरिबी, अन्याय आणि मानवी स्थिती या समस्यांचे निराकरण केले. केलर आणि चॅप्लिन दोघांनीही सामाजिक न्याय आणि मानवतावादी कारणांसाठी त्यांचे व्यासपीठ वापरले. आर्थिक समस्यांच्या पलीकडे, केलर या महिलांचे हक्क आणि मताधिकार याची समर्थक होती. महिला सक्षमीकरण आणि लैंगिक समानता ह्या व्यापक सामाजिक न्यायाच्या अविभाज्य घटक असल्याचे तिचे मत होते. या मूल्यांना तिने आपल्या कामात नेहमी प्राधान्य दिलं. या क्षेत्रातील केलरची सक्रियता समता आणि सामाजिक प्रगतीच्या समाजवादी तत्त्वांशी जवळून जुळलेली होती.

हेलन केलर हिने अमेरिकेतील. नागरी हक्क चळवळीला सक्रियपणे पाठिंबा दिला. तिने आफ्रिकन अमेरिकन लोकांच्या समान हक्क आणि संधींची बाजू घेत वर्णद्वेष आणि हिंसे विरुद्ध लेखन, भाषणे आणि सक्रियतेद्वारे आपले योगदान दिले .केलरने कोणाच्याही वंश किंवा पार्श्वभूमीच्या आधारावर भेदभाव न करता सर्व व्यक्तींसाठी शिक्षण, सशक्तीकरण आणि संधी मिळवण्याच्या महत्त्वावर जोर दिला. ती प्रत्येक माणसाच्या अंगभूत प्रतिष्ठेवर आणि समानतेवर विश्वास ठेवत होती आणि तिने तिच्या व्यासपीठाचा वापर सामाजिक नियमांना आव्हान देण्यासाठी आणि समावेशकतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी केला.

केलरचे लेखन आणि भाषणे अनेकदा न्याय, सहानुभूती आणि दडपशाहीवर मात करण्यासाठी सामूहिक कृतीचे महत्त्व या विषयांना निर्भीडपणे हात घालत. तिने अमेरिकन लोकांना त्यांच्या जुनाट, प्रस्थापित, कालबाह्य पूर्वग्रहांतून बाहेर पडून सर्व लोकांची भरभराट होऊ शकेल अशा अधिक सामाजिक –आर्थिक न्यायामूल्यांवर आधारित समाजासाठी एकत्र काम करण्याचे आवाहन केले.

केलरला आयुष्यभर टीका आणि आव्हानांचा सामना करावा लागला असला तरी, ती तिच्या विश्वासावर ठाम राहिली आणि 1968 मध्ये तिचे निधन होईपर्यंत नागरी हक्कांसाठी ती लढा देत राहिली. न्यायासाठी चालू असलेला संघर्ष आणि भेदभावाविरुद्धच्या लढ्यात एकतेचे महत्त्व ओळखणारी आणि समानतेसाठी चाललेल्या संघर्षांची लढाऊ कार्यकर्ती म्हणून तिचा वारसा जगभरातील व्यक्ती आणि चळवळींना प्रेरणा देते. केलरची समाजवादाशी असलेली बांधिलकी तिच्या आंतरराष्ट्रीयवादी दृष्टिकोनातूनही दिसून आली. तिने युद्ध आणि सैन्यवादाचा विरोध केला, त्याऐवजी संघर्षांचे शांततापूर्ण निराकरण आणि आंतरराष्ट्रीय सहकार्याची बाजूने बोलत राहिली. केलरचा असा विश्वास होता की जागतिक सुसंवाद वाढवण्यासाठी आणि गरिबी आणि भेदभाव यासारख्या सामायिक आव्हानांना तोंड देण्यासाठी राष्ट्रे आणि संस्कृतींमधील एकता महत्त्वाची आहे. तिच्या लिखाणात आणि भाषणांमध्ये, केलरने तिच्या समाजवादी समजुती स्पष्टपणे मांडल्या, अशा समाजाच्या गरजेवर जोर दिला ज्यामध्ये नफ्यापेक्षा मानवी कल्याणाला प्राधान्य देता येईल. 1937 मध्ये हेलन केलरच्या भारत भेटीने देशावर एक अमिट छाप सोडली, असंख्य व्यक्तींना प्रेरणा दिली आणि अपंगत्व हक्क आणि सामाजिक न्यायासाठी तिने लढण्याची प्रेरणा दिली. केलरची भारतभेट हा केवळ वैयक्तिक प्रवासच नव्हता तर भारताच्या स्वातंत्र्यलढ्याचा आणि सामाजिक सुधारणांचा एक महत्त्वाचा क्षण होता. तिच्या भेटीदरम्यान, केलरने महात्मा गांधींसह विविध राजकीय नेत्यांशी भेट घेतली, ज्यांच्याशी तिने अहिंसा, सामाजिक न्याय आणि मानवी हक्कांचे आदर्श सामायिक केले. गांधींच्या तत्त्वज्ञानाने आणि उपेक्षितांच्या उन्नतीसाठी आणि भारतीय समाजात समानता वाढवण्याच्या त्यांच्या प्रयत्नांनी केलर खूप प्रभावित झाली.

या काळात तिने भारतात प्रेरणादायी भाषणे दिली आणि देशभरातील श्रोत्यांशी संवाद साधला. तिने शिक्षण, सक्षमीकरण आणि अपंग व्यक्तींसाठी समान संधी, सामाजिक धारणा आव्हानात्मक आणि जीवनाच्या सर्व पैलूंमध्ये त्यांचा समावेशकरण्यावर भर दिला. यानंतर 1955 ला परत त्या भारतात आल्या तेव्हा पंडित जवाहरलाल नेहरू ही भारताचे प्रधानमंत्री होते. त्यांच्या दोघांच्याही आयुष्यातील हा महत्त्वाचा क्षण होता. भारताच्या स्वातंत्र्य चळवळीतील त्यांच्या पुरोगामी आदर्शांसाठी आणि नेतृत्वासाठी ओळखले जाणारे राजकारणी नेहरू, केलरच्या कामाने खूप प्रभावित झाले. केलरने, आधुनिक, लोकशाही भारताच्या उभारणीसाठी नेहरूंच्या समर्पणाची आणि गरिबीचे निर्मूलन आणि शिक्षणाला चालना देण्यासाठी केलेल्या त्यांच्या प्रयत्नांची प्रशंसा केली. त्यांची भेट ही केवळ राजनैतिक चकमक नव्हती तर समानता, मानवी हक्क आणि सामाजिक सुधारणा या मुद्द्यांवर बैठक होती.या भेटी नंतर बराच काळ त्यांचा पत्रव्यवहार सुरू होता.

तिने तिच्या "द स्टोरी ऑफ माय लाइफ" या आत्मचरित्रासह अनेक पुस्तके लिहिली, जी तिच्या संघर्ष आणि विजयाचा एक मार्मिक पुरावा आहे. केलरचे लेखन केवळ तिच्या वैयक्तिक प्रवासालाच प्रकाश देत नाही तर सहानुभूती, समजूतदारपणा आणि प्रत्येक व्यक्तीच्या अंगभूत प्रतिष्ठेचा पुरस्कार करतात.

मनाच्या हिंदोळ्यावर

बाबू घाडीगांवकर,
त्रिंबक, ता.मालवण.
मो. ९४२१७९५९५५.

भिरमुळे

पावसाळ्यानंतर मातीखाली गायब झालेल्या भिरमुळ्यांना पावसाळ्याच्या सुरुवातीस आपसूक कोंब फुटतात. अगदी आठवडाभरात चक्क मीटरभर लांबीचा भिरमुळ्याचा वेल पायवाटेने चालताना बाजूच्या कुंपणात वा झाडाझुडपात ठळकपणे दृष्टीस पडतो. एकाच देठाला लांबट निमुळती तीन पाने असलेला भिरमुळ्याचा वेल तसा ओळखण्यास सोपा असला तरी अनेकदा साधारण त्याच्यासारखेच दिसणारे पण भिरमुळे नसलेलेही वेल दिसतात बरे!

आमच्या बालपणात या काळात भिरमुळे शोधणे आणि ते वेलासहीत खणून काढणे हा आमचा दररोजचा उपद्व्याप होता. वेलासकट खणून काढलेले भिरमुळे महापुरुषाकडच्या पोखरावर न्यायचे, भिरमुळ्याचे लांबट कंद पोखराखाली साठलेल्या वाहत्या पाण्यात स्वच्छ धुवायचे आणि वरची पांढरट लालसर साल सोलून महापुरुषासमोरच्या खडकावर बसून यथेच्छ खायचे हाही आमचा या काळातला दिनक्रमच होता. वरची साल सोलल्यावर आत शुभ्र पांढरा दिसणारा कंद तसाच कच्चा खायचा. तो चवीला गोड व रसाळ लागतो. पावसाळ्याच्या सुरुवातीलाच असे भिरमुळे खायला गोड लागतात. त्याचे वेल अधिक वाढत गेले, फुलोरा आला की मग त्याचे कंद खाण्यात मजा उरत नाही.

बालपणी आमचा चार पाच पोरांचा घोळका असा सुट्टीदिवशी सकाळी कुदळ वगैरे घेऊन भिरमुळे काढण्याच्या मोहीमेवर निघायचा. गिमात मोकळा व लखलखीत दिसणारा परिसर अशा पावसाळ्याच्या सुरुवातीस मात्र नानाविध वेलींनी, झुडुपांनी गच्च भरून जायचा. अशा झुडुपांतून भिरमुळे शोधताना कधी पायात काटेही घुसायचे. भिरमुळ्याचा वेल शोधणे आणि मग त्याचा कंद खणून काढणे हे खरे सोपे काम नसायचे. कंदाला कुदळीची इजा न पोहोचविता असा कंद काढणे हे त्या काळात आम्हा पोरांचे कसबच होते.

आमच्या घोळक्यातला माझा मोठा भाऊ असलेला सुधीर भिरमुळे काढण्यात तरबेज होता. आमच्या घराखाली असलेल्या 'खायल्या परड्याचा' परिसर हा भिरमुळ्यांसाठी प्रसिद्ध होता. गावातली अनेक पोरे तिथेच भिरमुळे काढण्यासाठी येत. भिरमुळ्यांसाठी असे अनेक घोळके फिरू लागले की भिरमुळे शोधण्यासाठी चढाओढ व धावाधाव होई. त्यातच समोर एखादा वेल दृष्टीस पडला की," ह्यो माझो, ह्यो माझो!" ओरडत भिरमुळ्याच्या एकेका वेलासाठी झोंबाझोंबीही होई. पण काहीही असले तरी त्या काळात आणि त्या वयात असे उपद्व्याप करताना मजा होती.

आजच्या मुलांसारखे 'जंकफुड' वगैरे खाण्याची त्या काळात कधी आम्हा मुलांवर वेळ आली नाही. त्या त्या हंगामात निसर्गात उपलब्ध होणारे असे भिरमुळ्यांसारखे 'फुड' मुबलक उपलब्ध होते आणि आम्ही कष्ट करून ते मिळवून खायचो. पावसाळ्यात भिरमुळे, गोयले, करांदे यांसारखे अनेक छोटे मोठे कंद आम्ही खायचो. अर्थात त्यांच्या अवीट चवीची सर आताच्या ' बाजारी' खाद्य पदार्थांना नाहीच. भिरमुळे वेलासहीत खणून, वेल एकत्र बांधून ते मोठ्या रुबाबात पोखराखाली धुवायला जाताना आमची छाती गर्वाने फुगायची कधी कधी आम्ही पोरे भिरमुळे समजून काही विषारी वेल किंवा कंद खणून खाणार तर नाही ना यासाठी घरातल्या मोठ्यांचा ओरडाही खावा लागायचा. पण त्या वयात आम्ही तसे उपद्व्याप केले याचा आज अभिमान वाटतो. तसे आताही पावसाळ्याच्या सुरुवातीस सगळीकडे भिरमुळ्यांचे वेल वाढतात. मात्र आताची पोरे अशा भिरमुळ्यांकडे फिरकतही नाहीत. त्यांना भिरमुळे काय, कसे काढतात, कसे खातात याविषयी माहितीही नाही भिरमुळे सोलून खाणे तर फार दूरची गोष्ट झाली. आताच्या भिरमुळ्यांना खादाड पोरांची अजिबात भीती नसल्याने ते दरवर्षी मोकाट वाढतात पुढे त्या वेलावर जांभळी, पांढरट फुले फुलतात, चवळीसारख्या शेंगा येतात, मोठ्या होतात, पिकतात, तडकून जातात.

बस्स! आमच्या बालपणी असे घाबरून लपणारे भिरमुळे आता 'बिनधास्त' झाले आहेत !

---

०१ जुलै २०२४ या 'डॉक्टर्स डे' निमित्त विशेष काव्य लेखन....

डॉक्टर्स डे (१ जुलै)

देवदूतासारखे, तुम्ही डॉक्टर,
रुग्णांना देता आशा आणि जोर.
दुःख आणि वेदना दूर करता,
जीवन जगण्याची कला शिकवता.

रात्रंदिवस तुम्ही काम करता,
आपल्या जबाबदाऱ्या पूर्ण करता.
कधीही थकत नाही, हार मानत नाही,
आशावादी राहून रुग्णांचं मन उजळता.

तुमचे ज्ञान आणि कौशल्य,
आपल्या जीवनासाठी अमूल्य.
तुम्ही आमचे रक्षक, आमचे मार्गदर्शक,
डॉक्टर्स डे निमित्त तुम्हाला धन्यवाद.

तुमच्या त्यागाची आणि समर्पणाची,
आम्ही सदैव प्रशंसा करू.
तुम्हीच आमचे देवदूत,
तुम्हीच आमचे डॉक्टर.

तुम्हाला डॉक्टर्स डेच्या हार्दिक शुभेच्छा!

डॉक्टर्स डे

देवदूतासारखे डॉक्टर येथे,
दुःखांचे वादळ दूर करतात तेथे.
जीवन वाचवण्यासाठी लढतात कष्टाने,
देवदूतासारखे डॉक्टर येथे.

रात्रंदिवस करतात काम ते,
आपल्या आरोग्यासाठी देतात ते वचनबद्धता.
ज्ञान आणि कौशल्याने करतात उपचार,
देवदूतासारखे डॉक्टर येथे.

रुग्णांना देतात आधार आणि सांत्वन,
आशा निर्माण करतात मनातून.
वेदना आणि त्रास दूर करतात ते,
देवदूतासारखे डॉक्टर येथे.

आज डॉक्टर्स डे निमित्त,
आभार व्यक्त करूया त्यांच्या.
त्यांच्या समर्पण आणि कष्टाचे,
स्मरण करूया सदैव.

धन्यवाद डॉक्टरांनो, आमच्यासाठी तुम्ही देवदूतच.

डॉक्टर्स डे

जीवनदायी डॉक्टरांना नमस्कार,
देवदूतासारखे करतात ते उपचार.
वेदना आणि रोगांचा नाश करतात,
आशा आणि आरोग्य देतात ते.

रात्रंदिवस करतात काम ते,
आपल्यासाठी ते सदा तत्पर.
ज्ञान आणि कौशल्याने करतात उपचार,
रुग्णांसाठी ते सदा आधार.

आज डॉक्टर्स डे निमित्त,
आभार व्यक्त करूया त्यांच्या.
त्यांच्या समर्पण आणि कष्टाचे,
स्मरण करूया सदैव.

कवी- डॉ. सुनील दादा पाटील (Ph. D.)
राज भवन, पुस्तकांचे घर, माळभाग,
पाण्याच्या टाकी जवळ, धरणगुत्ती,
(जयसिंगपूर) जिल्हा - कोल्हापूर

साप्ताहिक सदर
तिचा गौरव

चित्रा अविनाश नानिवडेकर,
सफाळे- पालघर.
मो. 9969669523

लेखिकेचा परिचय :
चित्रा नानिवडेकर या प्रथितयश लेखिका व संवेदनशील कवयित्री आहेत. समाजात वावरताना आपल्या अवती भवती दिसणाऱ्या, दैनंदिन जीवनात जगताना पावलोपावली संघर्ष करणाऱ्या स्त्रियांच्या कर्तृत्वावर प्रकाश टाकण्याचा प्रयत्न चित्रा नानिवडेकर आपल्या साप्ताहिक सदरातून करणार आहेत.

अशीही एक वटपौर्णिमा

आज तन्वी च्या डोळ्यातून सतत पाणी येत होतं. लग्नानंतर ची पहिलीच वटपौर्णिमा. आठवड्यापासून तिची तयारी चाललीय. आईने दिलेली गर्भरेशमी हिरवी पैठणी, सासूबाईंनी आठवणीने काढून आणलेल्या गोठ पाटल्या, पहिल्या वटपौर्णिमे साठी म्हणून मुद्दाम तिने आणि तनिष ने खरेदी केलेला लफ्फा, झालंच तर नथ वगैरे काढून ठेवली...तिला लहानपणापासून हया सणाचं खूप अप्रूप होतं...छान ताट सजवून घ्यायचं त्यावर स्वतः विणलेला क्रोशाचा रुमाल घालायचा पाच सवाष्णी बरोबर वडाच्या पारावर जायचं...मनोभावे पूजा करून नाजूक हाताने वडाला दोरा गुंडाळत एकीकडे "जिवाच्या सखया "कडे पाहायचं...लौकरच मनात धरलेलं स्वप्नं सत्यात येणारं हे धरूनच तिची तयारी चालली होती. सासूबाई आणि तनिष हळूच तिची फिरकी घेत होते परवा पासून
"अगं.. तूझं तबक धुवायचे राहिले...किंवा साडी चा ब्लाउज आणायचा राहिला...आणि हो त्या दिवशी कडक उपास असतो बरं...फक्त शहाळ नि केळं खायचं "
मंद हसून ती त्यांना दाद देत होती. लग्नानंतर येणारी पहिली वटपौर्णिमा मनात रंगवत रात्री तिने तनिष ला न विसरता बजावलं
"फोटो काढण्यात कंजूस पणा करू नकोस उदया. मला स्टेटस ला भरपूर फोटो टाकायचे आहेत."
.... आणि सकाळीच तिला मेट्रन चा फोन आला. हॉस्पिटल मध्ये अपघाताच्या केसेस आल्यात तुझी सुट्टी कॅन्सल. ताबडतोब जॉईन हो. खूप इमर्जन्सी आहे. सासूबाईनीच फोन घेतला त्या आणि तनिष दोघेही म्हणाले..
"जा... तन्वी वटपौर्णिमा परत सुद्धा साजरी करता येईल पण आत्ता हॉस्पिटल मध्ये खरी तुझी गरज आहे. आम्ही समजू शकतो "
डोळ्यातलं पाणी परतवून तिने युनिफॉर्म चढवला. हॉस्पिटल कंपाउंड मध्येच रहात असल्यामुळे पाचव्या मिनिटाला ती इमर्जन्सी वॉर्डात दाखल झाली.
खरंच रोड अपघातात सापडलेली संपूर्ण फॅमिली, ड्रायवर, चिमुकली दोन मुलं. नशिबाने त्यातील एक तरुणी दाराच्या बाहेर फेकली गेली होती म्हणून थोडक्यात खरचटलं आणि पायावर फ्रॅक्चर वर निभावलं.
तन्वी च्या टीम ने भराभर सगळ्यांना ईलाज सुरू केले. डॉक्टर्स ऑर्डर देत होते. आणि सगळ्या त्या प्रमाणे ट्रीटमेंट देत होत्या. त्या तरुणीच्या मिस्टर ना जेंव्हा आय. सी. यू. मध्ये हलवले...तिने तन्वी चा हात घट्ट पकडत डोळ्यातून पाणी काढून म्हटलं.
"सिस्टर...माझ्या साठी तुम्ही आज सावित्रीचं रूप आहात...माझ्या.. माझ्या सत्यवानाला प्लिज प्लिज यमाच्या दारातून बाहेर आणा...मी.. मी आयुष्यभर तुमची ऋणी राहीन."
तन्वी च्या अंगावर सर्रकन काटा आला. तिला धीर देत तन्वी म्हणाली
"हो.. काळजी नको करुस. आम्ही सगळे प्रयत्न करू. हे बघ माझ्या हातात त्यांचेच ब्लड सॅम्पल आहे.2..3.. बॉटल रक्त लागेल द्यायला. तेंव्हा ते नक्कीच शुद्धीवर येतील. विश्वास ठेव आम्ही सर्व जण शर्थीचे प्रयत्न करू. तू पण देवाला प्रार्थना करत राहा "
अक्षरशः रात्री आठ वाजता त्या तरुणी च्या मिस्टरांनी ट्रीटमेंट ला प्रतिसाद दिला तेंव्हाच तन्वी आय सी यू च्या बाहेर आली. त्या तरुणीला व्हील चेअर वर घेऊन तन्वी ने तिच्या नवऱ्याच्या बेडजवळ नेलं.नवऱ्याचा हात हातात घेऊन ती तरुणी भरभरून रडत म्हणाली...
"वटसावित्री आज तुमच्या रूपाने फळाला आली. सिस्टर तुम्ही होतात म्हणून. मला समजलं आज स्वतः ची पहिली पूजा सोडून इमर्जन्सी मध्ये आलात . पण ड्युटीवर आल्या पासून जरा ही खंत न करता तुम्ही सगळी परिस्थिती शांतपणे हाताळली.मी मनापासून प्रत्येक वर्षी वटसावित्री दिवशी एक सौभाग्य वाण तुमच्यासाठी देणार. आज तुमच्यामुळे माझं सौभाग्य मला सहिसलामत मिळतं आहे."
तन्वी चे सुद्धा डोळे भरून आले. तिच्या पाठीवर थोपटून तन्वी म्हणाली
"अगं...मेडिकल मधले सगळेच ह्यासाठी झटले.. म्हणून ह्या अपघातातले सगळेच वाचले. चल मी निघू? उदया येईनच ड्युटीवर "
व्हरांड्यात तनिष ला बघून तिला आश्चर्य वाटले. "अरे...इकडे कसा काय? मी येतच होते घरी "
"बाईसाहेब...वटपौर्णिमा काय तुम्ही एकट्याने पुजायचा मक्ता घेतलाय? मी पण अशी कर्तव्यदक्ष बायको सातजन्म मिळावी म्हणून उपास करून होतो."
"म्हणजे? मी नाही समजले "
तेवढ्यात एक म्हातारे आजोबा जवळ येऊन तनिष च्या पाठीवर थोपटत म्हणाले
"बाळा.. किती रे धावपळ केलीस माझ्या मुलाला ब्लड मिळवण्यासाठी, नातवंडाना दुसऱ्या हॉस्पिटल मध्ये घेऊन गेलास. हिला तूझ्या आईने बळजबरी जेवू घातलं...खूप सेवा केलीत. हया परक्या ठिकाणी आम्हाला तुमचा खूप आधार वाटला रे. तुमच्या रूपाने देव भेटला...!"
तन्वी चे डोळे कृतज्ञतेने भरून आले.
अश्या तऱ्हेने तिची वटपौर्णिमा साजरी झाली.

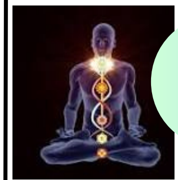

अध्यात्म

ज्योतिर्विद
उदय दुदवडकर,
बुरंबावडे- देवगड
मो.८३९०००५३९८४

' अध्यात्म आणि विज्ञान '

अनेकदा प्रत्येक माणूस श्रद्धा आणि अंधश्रद्धा यांच्या वाद आणि संवादाला सामोरा जात असतो. हे पटते, ते पटत नाही, याला पुरावा आहे, त्याला पुरावा नाही, पुरावा नसेल तर ते सिद्ध होत नाही, सिद्ध होत नसेल तर ते सत्य नाही, जे सिद्ध होते तेच सत्य याही पलीकडे जे मनाला पटेल ते सत्य, जे डोळ्यांना दिसेल ते सत्य, जे कानावर येईल ते सत्य, जिच्यावर विश्वास आहे ती व्यक्ती जे बोलेल ते सत्य अशा अनेक कोपऱ्यातून सत्य माणण्याच्या भूमिका पार पडत असतात. अवघे मानवविश्व बहुतांशी संभ्रमातच वावरत जीवनातील निर्णय ठरवीत असते. कोणी प्रचीतिची प्रतीक्षा करून निर्णय घ्यायचे ठरवून असते तर कोणाला निर्णय घेण्याची इतकी घाई असते की, प्रतीक्षेची आवश्यकताच वाटत नसते.

' अध्यात्म ' ही एक अशी बाब आहे जिच्याबाबतही अनेकांच्या मनात शंकांचे वारे असतात. बुद्धिवान तर प्रत्येक निर्णयांमध्ये विज्ञानाचा आधार अपेक्षित करतात आणि स्वाभाविकत: पुरावा किंवा सिद्धता मागतात. अध्यात्म हे विज्ञान आहे का? ज्योतिषशास्त्र हे विज्ञान आहे का? असे प्रश्न बुद्धिमान, अगदी काही विद्वानही विचारतात. या प्रश्नांचे उत्तर शोधण्यापूर्वी मुळात ' विज्ञान म्हणजे काय ' याबाबत उमज होणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे.

सांप्रत काळात पाश्चात्यांच्या आधुनिक भौतिक विज्ञानाला अधिकतम महत्व येत आहे. आपल्या वैदिक ग्रंथांतून, उपनिषदांतून सारांशाने सत्य शोधण्याच्या पद्धतीला ' विज्ञान ' असे अभिव्यक्त केलेले आहे. प्रा. अद्वयानंद गळतगे यांच्या ' विज्ञानाच्या दृष्टिकोनातून चार्वाकवाद आणि अध्यात्म ' या पुस्तकात त्यांनी नमूद केल्याप्रमाणे आपल्या ऋषीमुनींनी उपनिषदांतून फार पूर्वीच सत्यशोधनाची पद्धत या अर्थाने ' विज्ञान ' हा शब्द वापरलेला आहे. उपनिषद्कार ऋषीमुनींचे ' सत्य शोधणे ' हेच मुख्य उद्दिष्ट होते. छांदोग्य उपनिषदात विज्ञानाच्या अभ्यासानेच सत्य कळते म्हणून ' सत्य जाणण्यासाठी विज्ञानाचाच अभ्यास करावा ' असे सनत्कुमारांनी नारदमूनींना सांगितल्याचे उदाहरण आहे. भगवद्गीतेत श्रीकृष्णाने ' जे जाणल्यामुळे जाणण्यासाठी काही उरत नाही ' अशा ज्ञानात विज्ञानाचा समावेश केला आहे. जे जाणल्यामुळे जाणावयास काही उरत नाही ते म्हणजे ' अंतिम सत्य '. हे अंतिम सत्य म्हणजेच ' ईश्वर ' मानले गेले आहे. सत्याला साक्ष ' काळ 'अर्थात ' परम ईश्वर ' असतो. काळ हा परमेश्वर असतो याबाबत त्याचप्रमाणे काळाच्या पाच अंगांबाबत (पंचांग) मी यापूर्वी ' अध्यात्म ' सदरात लिखाण केलेले आहे. एकंदरीत विज्ञानाने अंतिम सत्याचे ज्ञान होत असते आणि ते कालसापेक्ष असते कारण ' अंतिम ' शब्दही मुळात कालसापेक्षच आहे.

अंतिम सत्याची जाण करून देणारे विज्ञान हे अतीन्द्रियांमार्फत प्रबोधित होत असते, उमजत असते. त्याची काळानुरूप सिद्धता ही अतींद्रियांच्या ठिकाणी होत असते म्हणून अशा विज्ञानाला ' अतींद्रिय विज्ञान ' असे म्हणतात आणि हे अतींद्रिय विज्ञान म्हणजेच ' अध्यात्म विज्ञान ' होय.

आपली जी ज्ञानेन्द्रिये आहेत त्यांनी आपल्याला जे ज्ञान होते ते भौतिक सत्य असते आणि ते ज्ञानेंद्रियांच्या ठिकाणी प्रयोगातून कालसापेक्ष सिद्ध होत असते. या ज्ञानाला ' भौतिक विज्ञान ' म्हटले जाते. अध्यात्म विज्ञान आणि भौतिक विज्ञान या दोघांची सत्य शोधण्याची पद्धत ही एकच आहे आणि ती म्हणजे ' वैज्ञानिक पद्धत ' (Scientific Method) हे विचारात घेणे आवश्यक आहे. ही पद्धत प्रयोग व निरीक्षण आणि यांतून निघालेले अनुमान आणि अनुमानातून कालसापेक्ष काढलेला निष्कर्ष अशी सर्वसाधारणपणे आहे. अध्यात्म विज्ञान आणि भौतिक विज्ञान या दोन्हींमध्ये ' कालसापेक्षता ' हे साम्य आहे मात्र दोहोंमध्ये फरक आहे तो असा, अध्यात्म विज्ञानाचे निरीक्षण व प्रयोग अतीन्द्रियांच्या सापेक्ष अतीन्द्रियांमध्ये (आत) होतात तर भौतिक विज्ञानातील निरीक्षण व प्रयोग ज्ञानेंद्रियांच्या सापेक्ष ज्ञानेंद्रियांमध्ये (बाहेर) होत असतात.

अतींद्रियांच्या सापेक्ष आत केल्या जाणाऱ्या प्रयोगाला अध्यात्म-विज्ञानात ' योग ' असे म्हटले आहे. यामध्ये मन, आत्मा आणि शरीर एकाग्र केले जातात. यामध्ये केलेले प्रयोग हे कर्मयोग, भक्तीयोग, ज्ञानयोग, ध्यानयोग... इत्यादी नावांनी ओळखले जातात. भगवद्गीतेत परम श्रीकृष्णाने सांगितले आहे की, ध्यानयोग, आत्मसंयमयोग, ज्ञानयोग, कर्मयोग अशा विविध योगांच्या साधनेने योगी लोक ईश्वररुपी सत्य (परमेश्वर) पाहू शकतात. योगसूत्र लिहिणाऱ्या पतंजली यांनी ध्यानयोगाला ' ईश्वरप्राणिधान ' असे म्हटले आहे. या ध्यानयोगाने मला (श्रीकृष्णाला अर्थात परम सत्याला) जाणता येईल असे गीतेत श्रीकृष्णाने अर्जुनाला सांगितले आहे. भौतिक विज्ञानाने बाहेरील ' अशाश्वत सत्य ' कळते तर अध्यात्म विज्ञानाने आतील ' शाश्वत सत्य ' कळते. उपनिषदकारांच्या मते शाश्वत सत्य हे अशाश्वत सत्याचेही सत्य (सत्यस्य सत्यम्) असते म्हणून ते परम आणि अंतिम सत्य असते. तात्पर्य असे की, भौतिक जगाचा वैज्ञानिक अभ्यास हा आध्यात्मिक सत्याच्या अनुभवासाठी आवश्यक आहे तसेच भौतिक विज्ञानाला परम सत्यापर्यंत जाण्यासाठी आध्यात्मिक विज्ञानाची जोड असणे तितकेच आवश्यक आहे. मानवी जीवनाचे परम ध्येय जे आहे ते मानवी जीवनातील अंतरबाह्य सत्य अधीभौतिक आणि आध्यात्मिक प्रायोगिकतेतून, निरीक्षणातून आणि अनुभूतीतून शोधणे आणि त्या परम सत्यापर्यंत जाऊन त्या परम सत्यात, परमशक्तीत, काळरूपी परमेश्वरात सर्वस्वी विलीन होणे.

(उर्वरित पुढील भागात)

सोनेरी दुनिया

श्री. श्रीराम शेटये.
नालासोपारा.

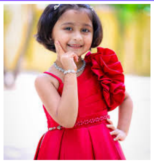

निष्पाप निरागस 'मायरा वायकूळ'

सुटाबूटातले दोन उद्योगपती काळ्या धंद्यातील बादशहा डावर सेठ आणि जयचंद रस्त्यावर फुटपाथवर बूट पॉलिश करणाऱ्या एका मुलाजवळ बूट पॉलिश करून घेतात.ट पॉलिश करून झाल्यावर पैशाचे नाणे बूट पॉलिश करणाऱ्या मुलाच्या पुढ्यात फेकतात.मुलगा ताडकन उभा रहातो. सात आठ वर्षाचा मुलगा पण अंत्यत आक्रमक होऊन पैसे फेकणाऱ्या ला बजावतो. "सेठ पैसे हात मे उठाकर देना फेका हुआ पैसा मै नही उठाता| मै अपने मेहनत का पैसा ले रहा हू , कोई भिक नहीं मांग रहा हू ।" तेव्हा डावर सेठ जयचंद ला सांगतो "जयचंद पैसे उठाके के दे दो यह लंबी रेस का घोडा है एक दिन यह बच्चा बहूत आगे निकल जायेगा । यह जिंदगीभर बूट पॉलिश करता नही रहेगा एक दिन यह बच्चा सबसे आगे निकल जायेगा ।"

दिवार चित्रपटातला हा प्रसंग आणि विजय (अमिताभ बच्चन) मग मोठा झाल्यावर सगळ्या काळे धंदे करणाऱ्यांना कसे झोडपून काढतो ते त्यात दाखविण्यात आले आहे. विजय डावरला भेटायला जातो तेव्हा डावर सेठ काही पैसे कामासाठी त्याला ॲडव्हान्स देतो. पैसे विजयच्या पुढ्यात फेकतो तेव्हा विजय (अमिताभ) म्हणतो. " डावर साहब कुछ साल पहले आप रेस खेलने जाया करते थे । हमेशा एक जगह रुक कर बूट पॉलिश करवाते थे । डावर साहब मै आज भी फेका हुआ पैसा नही उठाता ।"

मायरा वायकूळ ला जेव्हा मी प्रथमच 'माझी तुझी रेशीम गाठ' या मराठी सिरीयल मध्ये भुमिका करीत असताना पाहिले तेव्हांच मला अंदाज आला होता " यह लंबा रेस की घोडी है " अत्यंत सामान्य मध्यमवर्गीय कुटुंबात जन्माला आलेली ही मुलगी आपल्या वयाच्या मुलींपेक्षा कित्येक पटीने बुद्धिमान आणि समजदार आहे. मी काय बोलतोय ते लक्षात ठेवा. हेच कारण आहे की आज तिला अनेक स्तरातून ट्रोल केले जात आहे. मायराची अभिनय क्षमता मायराचा बेधडकपणा, मायराचे संवाद फेकण्याचे कौशल्य, मायराची लोकप्रियता सगळेच काळाच्या पलिकडे आहे. वादातीत आहे. मायराची अभिनय क्षमता आपल्या उमेदीत ताशी दिडशे किलोमीटर वेगाने गोलंदाजी करणाऱ्या पाकिस्तान चा जलदगती गोलंदाज वकार युनूस सारखी खतरनाक आहे. किंवा वेस्टइंडीज च्या माल्कम मार्शल सारखी भेदक आहे.

मायराची अभिनय क्षमता तिचे वाक्चातुर्य तिचा हजरजबाबीपणा सर्व काही तीच्या असामान्य हृदयातून उपजतच निसर्गदत्त दैवी देणगी आहे. या आईवडीलांनी शिकविलेल्या गोष्टी नाहीत. पण ईतक्या लहान वयात ईतक्या प्रगल्भपणे मायरा बोलू शकते विचार करू शकते. अभिनय करू शकते समोरच्या लोकांना फेस करून सडेतोड व्यवहार चातूर्य दाखवू शकते. मुलाखतीत विचारलेल्या प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर समर्पक आणि मुद्देसुद देते ते विलक्षण आहे. पण ती स्वयंभू आहे यावर कोणाचा विश्र्वास बसत नाही. मग सगळे तीच्या आई वडीलांना टारगेट करतात. सगळ्यांना वाटते आईवडीलच हीला सर्व शिकवतात.

पण लता मंगेशकर, सचिन तेंडुलकर सारखे महान भारतरत्न ज्या महाराष्ट्रात आणि देशात जन्माला आले तेथे मायरा सारखा एखादा हिरा जन्माला येणारच.परंतू मायराचे हे यश अनेकांच्या डोळ्यात खुपू लागले. त्यात मायरा लहान असल्यामुळे तिच्या आईवडीलांना दोष देण्यात येत आहे. मायरा स्वयंभू आहे तिला असे बोल तसे बोल असे सांगायची गरज नाही. तिला जे वाटते ते ती उपजतच करते बोलते. पण लोकांना सारखे वाटत रहाते की हिचे आई वडील हिला असे करायला आणि बोलायला भाग पडतात. दुसर कारण असे की सोशल मीडियावर आणि अभिनय क्षेत्रात ईतक्या लहान वयात मायराने जी गगनभरारी घेतली आहे ते बघून या क्षेत्रात संघर्ष करणाऱ्या अनेकांना तिचा मत्सर वाटतो. मायरा ईतके यश ईतकी लोकप्रियता आपण संपादित करू शकत नाही हे दुःख ईतरांना आहेच. या द्वेशातूनच मायराला ट्रोल करण्यात येत आहे.

परंतू ईतक्या लहान निरागस मुलीला छळताना लाज नाही वाटत? अवघ्या सात वर्षाची मायरा निरागस आणि निष्पाप आहे. कितिही बुद्धिमान असली तरी शरीर ईतके प्रगल्भ नाही. उमलती कळी आहे. ती हूशार आहे आपला अभ्यास आपला गृहपाठ सर्व परफेक्ट आणि वेळच्यावेळी करीत आहे. अभ्यासातही तितकिच हुशार आहे जितकी अभिनय कला क्षेत्रात आहे.

तिच्या बोलण्यात वागण्यात कुठे गर्व उद्दामपणा नाही. सडेतोड आणि समर्पक बोलणे म्हणजे उद्दामपणा नाही. प्रसिद्धिची हवा तिच्या डोक्यात गेलेली नाही. इतक्या लहान वयातही ती अचूक वागत आहे. एक दिवस लता दिदि, सचिन तेंडुलकर यांच्यासारखी हीसुद्धा आपल्या देशाचे नाव काढणार आहे.

परंतू मायराचे हे यश ज्यांच्या डोळ्यात खुप ते असे लोक मायराला ट्रोल करीत आहेत. एवढ्या निरागस लहान मुलीला ट्रोल करणारे सुज्ञ आणि वयस्कर लोक आहेत. तिचे रील्स तुम्हाला आवडत नसतील तर नका पाहू. परंतू ती आगावू आहे. ती डोक्यात जाते. तीचे आईवडील पैशासाठी तीचा वापर करतात. असले आरोप करणे हा निव्वळ कांगावा आहे. या शब्दांच्या पाठीमागे प्रचंड द्वेश आणि जळफळाट दडलेला आहे.

मायराला आणि तिच्या आईवडीलांना एवढच म्हणेण. लोकांच्या प्रतिक्रिया वाचून जराही विचलित होऊ नका. हा महाराष्ट्र छत्रपती शिवाजी महाराजांचा आहे. शाहू फूले आंबेडकरांचा आहे. याच महाराष्ट्रात महात्मा फुले यांनी मुलींची पहिली शाळा सुरु केली. सावित्रीबाई फुले मुलींच्या पहिल्या शिक्षिका होत्या.

विधिमंडळाच्या अधिवेशनांत जनतेच्या प्रश्नांवर चर्चा किती ?

जगन घाणेकर, घाटकोपर, मुंबई

राज्याच्या विधिमंडळाचे पावसाळी अधिवेशन नुकतेच सुरु झाले आहे. विरोधी पक्षांनी नेहमीप्रमाणे या अधिवेशनाच्या चहापानावर बहिष्कार घालून अधिवेशनाचा रीतसर आरंभ केला आहे. अधिवेशनाच्या आरंभी विरोधकांनी सत्ताधाऱ्यांसह चहापान केल्याचे आजतागायत ऐकिवात नाही त्यामुळे प्रत्येक अधिवेशनाच्या आरंभी चहापानाचा घाट का घातला जातो हे न सुटलेले कोडे आहे. येत्या विधानसभा निवडणुकीच्या पार्श्वभूमीवर आताचे अधिवेशन महत्वाचे समजले जात आहे. लोकसभा निवडणुकीत मिळालेल्या यशामुळे विरोधकांचा आत्मविश्वास वाढल्याचे चित्र यंदाच्या अधिवेशनात दिसणार आहे, त्यामुळे सत्ताधाऱ्यांना हे अधिवेशन थोडे अवघड जाणार असल्याचे मत राजकीय विश्लेषकांनी व्यक्त केले आहे. शेतकऱ्यांच्या वाढत्या आत्महत्या, शेतमालाला भाव नसणे हे नेहमीचे मुद्दे यावेळीही गाजणार आहेत. विदर्भ, मराठवाडा, कोकणातील विकासाचा अनुशेष, विदर्भातील रखडलेले सिंचन प्रकल्प याशिवाय विदर्भातील अन्य समस्या विरोधकांसाठी जमेच्या बाजू असणार आहेत. लोकसभा निवडणुकीत भाजपला विदर्भात आलेले अपयश विरोधकांच्या पथ्यावर पडणार आहे. अरबी समुद्रातील नियोजित छत्रपती शिवाजी महाराजांचे स्मारक आणि इंदू मिलमधील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्मारक ही दोन्ही स्मारके राजकीय इच्छाशक्तीमुळे रखडली आहे त्याविषयीही सरकारला जाब विचारला जाणार आहे, आदिवासींचे कुपोषण, आरोग्य व्यवस्थेतील भोंगळ कारभार, शासकीय रुग्णालयातील वाढते मृत्यू, वाढती बेरोजगारी, परीक्षा आणि नोकरभरतीतील भ्रष्टाचार, महिला अत्याचाराचा चढता आलेख, तरुणाईसह शालेय विद्यार्थ्यांना पडलेला अमली पदार्थाचा विळखा याशिवाय आरक्षणाचा मुद्दासुद्धा सरकारला घेरण्यासाठी आहेच. विधिमंडळाच्या प्रत्येक अधिवेशनाप्रमाणे यावेळीही जनतेच्या प्रश्नांवरील चर्चांपेक्षा विधिमंडळात कलगी तुऱ्यांचा सामनाच पाहायला मिळणार हे निश्चित आहे.

राज्यातील सामान्य जनतेच्या प्रश्नांवर आणि समस्यांवर सत्ताधारी आणि विरोधी पक्ष यांनी एकत्रितपणे सारासार चर्चा करून त्यावर ठोस उपाययोजना काढण्याच्या दृष्टीने भरवण्यात येणाऱ्या या अधिवेशनांच्या एकूण कालखंडात साधक-बाधक चर्चा नेमकी किती काळ होते, हाही एक चर्चेचा विषय ठरू शकतो. अधिवेशनाच्या पहिल्या दिवसापासूनच विरोधी पक्षाची मंडळी अधिवेशन चालू न देण्याच्याच तयारीत असतात. जनतेचे कोणते प्रश्न सभागृहात मांडायचे यापेक्षा सरकारला कोंडीत कसे पकडायचे यामध्येच विरोधी पक्षाला अधिक स्वारस्य असते. सभागृहाच्या प्रवेशद्वारावर ठिय्या आंदोलन करणे, अधूनमधून सभात्याग करणे, चर्चेच्या कालावधीत आरडाओरड आणि घोषणाबाजी करत गोंधळ घालणे यांसारख्या प्रकारांमुळे अधिवेशन काळात सभागृहाला रणांगणाचे स्वरूप आलेले असते. यामध्ये गैरवर्तणुकीमुळे अनेकदा काही आमदारांचे निलंबन करावे लागते. मग पुन्हा निलंबन कसे नियमबाह्य आहे, विरोधी आमदारांचे निलंबन करून सरकार कसा जनतेचा आवाज दाबण्याचा प्रयत्न करत आहे, यासाठी विरोधकांकडून सरकारविरोधात निदर्शने, घोषणाबाजी केली जाते. जनतेचे प्रश्न राहिले बाजूला एकमेकांची उणीधुणी काढण्यातच अधिवेशनाचे सूप वाजते.

अधिवेशनाच्या काळात सभागृहाला आलेले आखाड्याचे स्वरूप पाहता असा गोंधळ घालण्यासाठी आमदारांना आपण निवडून देतो का असा प्रश्न कोणत्याही सामान्य मतदाराला पडल्यावाचून राहात नाही. वर्षातून तीन वेळा ही अधिवेशने भरवली जातात. अधिवेशनाच्या निमित्ताने पोलिसांचा मोठा फौजफाटा उभा केला जातो याशिवाय सीसीटीव्ही, मोबाईल व्हॅन्स, ड्रोन कॅमेरे यांचीही मोठ्या प्रमाणात व्यवस्था करण्यात येते. प्रत्येक अधिवेशनासाठी सरकार कोट्यवधी रुपये खर्च करते. कष्टकरी सामान्य जनतेच्या घामाच्या मिळकतीतून कररूपाने सरकार दरबारी जमा होणारा हा पैसा असतो. त्याचा विनियोग व्हायला नको का ? सामान्य नागरिकांवर ओढवलेल्या नैसर्गिक आणि कृत्रिम संकटांवर सरकारने योग्य तो मार्ग काढावा, सामान्य जनतेच्या मूलभूत गरजा पुरवण्यात येणाऱ्या अडथळ्यांवर उपाययोजना काढाव्यात, विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक सुविधा मिळाव्यात, युवकांना रोजगाराच्या संधी उपलब्ध व्हाव्यात, राज्यात कायदा आणि सुव्यवस्था यांचे पालन व्हावे. स्त्रियांचे रक्षण व्हावे, सरकारी योजना तळागाळापर्यंत पोहोचाव्यात, आरोग्य व्यवस्थेबाबत सुसूत्रता असावी , एखाद्या गंभीर मुद्याबाबत स्वतंत्र कायदा करण्याची आवश्यकता असल्यास त्याबाबत विचारविनिमय घडवून आणणे, प्रचलित कायद्यात काही सुधारणा करायची असल्यास त्यावर सविस्तर अभ्यास करणे आणि या सर्वांच्या सुयोग्य नियोजनासाठी एकमेकांची मते जाणून घेणे यासाठी अधिवेशन ही संधी असते; मात्र या संधीकडे सरकारला नामोहरम करण्याची पर्वणी म्हणून पहिले जात आहे. यामध्ये कोणत्या एका पक्षाचा दोष आहे असेही म्हणता येणार नाही, कारण याआधी अडीच वर्षे महाविकास आघाडीचे सरकार असताना भाजपनेही अधिवेशन काळात गोंधळ घालायचेच काम केले आहे. हे केवळ राज्यात घडते असे नव्हे. संसदेच्या प्रत्येक अधिवेशन काळातही हीच प्रथा राबवली जाते. गेल्या काही वर्षांतील या अधिवेशनांची फलश्रुती पाहता ती नगण्यच आहे असे म्हटल्यास वावगे ठरणार नाही. सभागृहातील गोंधळ थांबवताना आणि आमदारांना शिस्तीचे धडे देताना सभागृहाच्या अध्यक्षांचा कस लागतो, त्यांना नाहक मनस्ताप सहन करावा लागतो, काहीवेळा तर गोंधळ थांबवण्यासाठी पोलिसांनाही पाचारण करावे लागते. यापुढेही अधिवेशन काळात हेच घडणार असेल तर ही खर्चिक अधिवेशने हवीत तरी कशाला ?

सरकारी योजना/नोकरी

मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण योजना महाराष्ट्र 2024

मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण योजना महाराष्ट्र: महाराष्ट्राचे उपमुख्यमंत्री आणि अर्थमंत्री अजित पवार यांनी अर्थसकल्प 2024 मध्ये मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण योजना सुरु करण्याचा निर्णय घेतला आहे. या योजनेअंतर्गत 21 ते 60 वयोगटातील विवाहित, विधवा, घटस्फोटित, परितक्त्या आणि निराधार महिलांना आधार मिळणार आहे.

राज्यातील महिला व मुलींना स्वावलंबी, आत्मनिर्भर करण्यासाठी तसेच महिला आणि त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या मुलांच्या आरोग्य आणि पोषण स्थितीत सुधारणा व्हावी यासाठी राज्य सरकारची महत्वपूर्ण योजना.

मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण योजनेचे उद्दिष्ट:

- राज्यातील महिलांना आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करून देणे.
- राज्यातील महिला व मुलींना पुरेशा सोयी-सुविधा उपलब्ध करुन रोजगार निर्मितीस चालना देणे.
- त्यांचे आर्थिक, सामाजिक पुनर्वसन करणे.
- राज्यातील महिलांना व मुलींना सशक्तीकरणास चालना देणे.
- महिला आणि त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या मुलांच्या आरोग्य आणि पोषण स्थितीत सुधारणा करणे.

योजनेचे वैशिष्ट्य:

- योजनेअंतर्गत 46 हजार कोटी रुपयांचा निधी उपलब्ध करून देण्यात आलेला आहे.
- योजनेअंतर्गत दिली जाणारी लाभाची राशी लाभार्थी महिलांच्या बँक खात्यात जमा केली जाईल.
- सर्व जातीतील महिलांना या योजनेचा लाभ दिला जाणार आहे.

योजनेअंतर्गत दिले जाणारे आर्थिक सहाय्य:

- या योजनेत आर्थिक व दुर्बल घटकातील महिलांना दर महिन्याला 1 हजार 500 रुपये देण्यात येणार आहे.

योजनेचे लाभार्थी:

- आर्थिक व दुर्बल घटकातील महिला
- 21 ते 60 वयोगटातील विवाहित, विधवा, घटस्फोटित, परितक्त्या आणि निराधार महिला

महत्वाच्या तारखा:

- लाडकी बहीण योजना जुलै 2024 पासून सुरु करण्यात येणार आहे.

उपक्रम	वेळेची मर्यादा
अर्ज प्राप्त करण्यास सुरुवात	१ जुलै, २०२४
अर्ज प्राप्त करण्याचा शेवटचा दिनांक	१५ जुलै, २०२४
तात्पुरती यादी प्रकाशन दिनांक	१६ जुलै, २०२४
तात्पुरत्या यादीवरील तक्रार/हरकती प्राप्त करण्याचा कालावधी	१६ जुलै, २०२४ ते २० जुलै, २०२४
तक्रार/हरकतींचे निराकरण करण्याचा कालावधी	२१ जुलै, २०२४ ते ३० जुलै, २०२४
अंतिम यादी प्रकाशन दिनांक	०१ ऑगस्ट, २०२४
लाभार्थ्यांचे बँकेमध्ये E-KYC करणे.	१० ऑगस्ट, २०२४
लाभार्थी निधी हस्तांतरण	१४ ऑगस्ट, २०२४
त्यानंतरच्या महिन्यांत देय दिनांक	प्रत्येक महिन्याच्या १५ तारखेपर्यंत

योजनेचा फायदा:

- या योजनेअंतर्गत महिलांना दर महिन्याला आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करून दिले जाणार आहे.
- योजनेच्या अटी व शर्ती
- महिला महाराष्ट्र राज्याची मूळ रहिवाशी असणे आवश्यक आहे.
- महिला आर्थिक दृष्ट्या गरीब असणे आवश्यक आहे.
- महिलेच्या कुटुंबाचे वर्षी उत्पन्न २.५० लाखांपेक्षा जास्त असता कामा नये.
- महिला 21 ते 60 वयोगटातील असणे गरजेचे आहे

आवश्यक कागदपत्रे:

- विहित नमुन्यातील अर्ज
- आधार कार्ड
- रहिवाशी दाखला
- पत्त्याचा पुरावा
- उत्पन्नाचा दाखला
- पासपोर्ट आकाराचे फोटो

अर्ज करण्याची पद्धत:

- ऑनलाईन अर्ज करण्याची पद्धत: लवकरच या संबधी पोर्टल सुरु करण्यात येणार आहे त्यामुळे तुम्ही वेळोवेळी आमच्या वेबसाईट ला भेट द्या
- ऑफलाईन अर्ज करण्याची पद्धत: आपण आपल्या क्षेत्रातील महानगर पालिका कार्यालय / जिल्हा अधिकारी कार्यालय / ग्रामपंचायत मध्ये जाऊन सदर योजनेचा अर्ज घ्या आणि अर्जात विचारलेली सर्व माहिती भरून सोबत आवश्यक कागदपत्रे जोडा आणि अर्ज जमा करा.

लाभाच्या रक्कमेचे वितरण:

प्रत्येक पात्र महिलेला तिच्या स्वतःच्या आधार लिंक केलेल्या थेट लाभ हस्तांतरण (Direct Benefit Transfer) सक्षम बँक खात्यात जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी कार्यालयामार्फत रक्कम जमा केली जाईल.

दैनिक सिंधुदुर्ग समाचार(मुख्य आवृत्ती ,सिंधुदुर्ग,)संस्थापक,संपादक,कै.प्राचार्य मुकुंद.कदम MALLB मालक,मुद्रांक,प्रकाशक ॲड रुपाली कदम डांगे **BSL,LLB,MCA RNI No.४३७११/८५** मुद्रणस्थळ न्यू विक्रम मुद्रणालय,कोपर्डे,जि .कोल्हापूर, महाराष्ट्र ४१६२०४ येथे छापून प्रकाशनस्थळ/कार्यालय एम/एस् विक्रम मुद्रणालय,१०३ मेन रोड,कणकवली,जिल्हा सिंधुदुर्ग, महाराष्ट्र ४१६६०२ येथे प्रकाशित केले. मुद्रणस्थळ: एम/एस् विक्रम मुद्रणालय,१०३ मेन रोड,कणकवली,जिल्हा सिंधुदुर्ग,महाराष्ट्र ४१६६०२ .उपसंपादक- विक्रम कदम,कार्यकारी संपादक -प्रा.उज्वला राठोड, डॉ.शर्मिला कदम राजपूत.ई मेल कार्यालयीन पत्रव्यवहार व जाहिरातींसाठी **संपर्क:rupasamachar@gmail.com**,बातमी व फोटोंसाठी **संपर्क:sindhudurg.samachar@gmail.com** सिंधुदुर्ग -फोन ०२३६७-२३२१९२५, मुंबई,पुणे -९८२२९७९७३२, अरिहंत अपार्टमेंट फोन ०२३१- २५२३००५ मुंबई कार्यालय- सत्यवान बिल्डिंग,पडवळनगर ए ठाणे वेस्ट ४००६०४ .Whatsapp-9108766862

पॉटभर शेती....

रीना पास्ते परब
सावंतवाडी

"मळ्यातले वयल्या देगेचे चार कोपरे सांडलंय अवनू, नाय करूचय... पावसाचो भरवासो नाय रे... म्हेनत करून फुकट जाता, काय गावना नाय रे..." तुको त्वांड बारीक करून फोनार भावाशिक सांगा होतो. ह्या धा वर्सात तुक्यान याक याक करूचा सांडल्यान... आदी तो आपली सगळी शेती करून खंडाचीदुकू करून व्हया तसा भात करी. खावक, भाकरेक वरासभर पुरान तिनय भावाशिंका तो पोती भरून तांदूळ पुरय... इल्ल्या गेल्ल्याक मोटले बानान देय... पेजयेक व्हये ते उकडे तांदूळ, कूटलले गावठी फॉव तुक्याचे भावस मुंबैक हक्कान घेवन जायत. तुक्याची बायलदुकू तितकीच म्हेनत करी. साटी उलाटली तशी त्यांका शरीराची साथ गावाना... झिल शिकासर मद्तीक होतो. तो शिकान गोयाक कामाक गेलो. लगीन केल्यानं पुन बायलेक शेतीबिती दाखवक नाय, दोन पोरगी आसत ती इन्ग्रेजी साळेत जातत... चतुर्तीसनाक चार दिस यवन जाता. आदी मदी इलो तरी उब्यानी परत फिरता. चडवा दोगाय कामाचो भार असलो काय दोन दिस यवन जातत. इली तरी आपल्या सवसारची काळजी असता त्यांका. तडेसली कामा रवतली हुनत सोमती जावची तयारी करतली. तुक्या आता आपल्यापुरता कायव करता.

"भाताक, भाकरेक, पेजयेक तांदूळ लोकांकडसून मागान खातलय काय...? कूपानाचे आमका उतारनत नाय..." ह्या त्याचा कायमचा बोलना होता हुनान तो आजून शेती करी होतो. गस्ताली नुकसान जाला त्यावा तुक्यान बायलेक सांगल्यान
"आता देव घेवक नाय आपल्यापुरते नजीकचे कोपरे करूया, बायकी सगळा होवत्या व्हळात जावने. जिवाक झपना नाय नि पावसाचो भरवासो नाय. आता झपात तितक्या वायच वायच करूया. नाय तर इकत खावया. काय करतलंय तरी..." तुक्याची बायल कामाक मरनारी होती. परडा पोरसु करून ती वालीचे गर दोन डबे भरून ठेय. पावसाडी व्हयी ती भाजी सुकवन ठेय. भाजयेचे गरे, मात्येक लायलले घोट्ये कायम ती करून ठेय. तुक्यान झिलाची आशा आजून तग्यात करूक नाय होती. जाताना कदी आवशीचे हातीर पैशे ठेयल्यान तर... नाय तर तोच व्हया ता लागी करून घेवन जाय.

काल अचानक तुक्याचो झिल इलो. हुनाक लागलो "थोरल्या चडवाक बरा नाय हा. पोटाचो काय तरी आजार डाक्टर सांगतत. गुळयो घेवन बरा जातला, पुन इकतचो तांदूळ देव नको हुनान सांगतत डाक्टर... आये... घरातले तांदूळ बानान ठेय..." तुक्याचे बायलेन होते ते सगळे तांदूळ बांदले. तुक्याचो झिल काय तरी हाडून होवरेत गेलो बगता तर होवरी रिक्यामी. कदी काळी धान्याची पोती यकार येक डाळलली दिसत. आता चित्र बदालला. तो भायर यवन बापाशीक हुनाक लागलो.
"आबा... आये... तुमी आता थकलास... हुनान ही होवरी रिक्यामी जाली. कळता थयसून मिया ही होवरी कदीच रिक्यामी नाय बगूक होतंय... ह्या फुडे जमात तशी शेती मिया करतलंय...." ह्या आयकान तुक्याक उमेद इली. त्याना झिलाक मिठी मारल्यान. पोरग्यांका व्हये ते गाठी मुठी बानान तुको झिलाक सोडुक स्टॅण्डार गेलो. जाणारी गाडी बगून तो शेतीच्या तयारेक लागलो, परत यणाऱ्या झिलाची वाट बगीत, अवनू तुको पॉटभर शेती करतलो...

इरला नि खोरो खय गेलो?

वयल्यांचा कवग्या,
मालवण- सिंधुदुर्ग.

माझे सासरे नाशलय कसबी व्हते. तेव्हाची लोकां बाजारातना इरली आणायची. पण माझे सासरे स्वतः चिवारीची भेता नि फळसाची पाना घेवन इरला विणायचे. इरल्याचो मुकुट ना, लय मस्त नि नाजूक विणायचे. माझ्या सासुबायक कधी इरला विकत घेवचा लागला नाय. तेव्हा आता बाजारात प्लास्टिक कागद नि रेनकोट विकूक येतत तशी इरली विकूक यायची. इरल्यांसोबत कांबळी, खोरे पण विकूक यायचे. माझे सासरे खोरो पण मस्त बनवायचे. विणलेला माडाचा झाप मधोमध चिरून ते खोरो बनवायचे. खोऱ्याक मधी मधी यटाच्या वेलीन बांधायचे. इरला एकदा विणला काय चांगली पाच सा वरसा टिकायचा. पण खोरो किमान एक तरी पावसाळो काढायचो. इरला, खोऱ्याच्या जमान्यात आता सारख्या प्लास्टिक कागदांक कोण विचारी व्हता?

शेतात राबताना किती पाव्स येवदे, वारो येवदे इरला तग धरायचा. अजिबात हलायचा नाय. इरला टकलेर घेवन काम करताना पावसाचो थेंबय अंगार पडायचो नाय. शिवाय पावसातलो गारठो, गार वारो पण लागायचो नाय. अशी एकेका कुणग्यात पाच सहा बायल माणसा इरली घेवन तरवो काढूक लागली काय ता चित्रच किती सुंदर दिसायचा. इरल्याचो तो पेटंट आकार कोणी शोधून काढल्यान त्येका तर दादच देवक व्हयी. फुडच्या काळात कोण कोण इरल्याक पण प्लास्टिक कागदाचा कोटींग करुन घ्यायचे. मगे तर शेतात अशी रंगेबिरंगी इरली मस्तच दिसायची.

इरल्याक पर्याय म्हणून पुर्वी खोरो वापरीत. त्या काळात बाजारातला इरला विकत घेण्याइतक्याय कोणाच्या दाढेखाली मास नसायचा. इरला विकत घेवक परवाडना नाय म्हणून मग खोरो. मघाशी सांगलंय तसा विणलला झाप मधोमध उभ्या चिरून , दोन टोकांनी वाकवून, दोरांनी बांधान खोरो तयार व्हायचो. खोऱ्याचो आकार आणि उपयोग तसो इरल्यापेक्षा मर्यादितच. पण झापाची विण चांगली घट्ट असली तर खोऱ्यातूनय कधी पावसाचा पाणी आत गळायचा नाय. कोण कोण तर खोऱ्याकय प्लास्टिक कागदाचा कोटींग करायचे. तरवो काढताना, भयमूग नडताना, ढोरांकडे जाताना असो खोऱ्याचो उपयोग पावसाळ्यात व्हायचो. पावसाळो संपलो की मग इरली, खोरे प्रत्येक घराच्या वसरेक भींतीवर खुटयेक लावलली दिसायची. पावस येयसर मग ती तशीच लावलली दिसायची.

आताच्या बायकांक इरला काय नि खोरो काय, किती समजावून सांगलास तरी कळाचा नाय. आताच्या बायकांनी कधीतरी इरला, खोरो वापरल्यानीहा काय ता देवाक म्हायत!

मसालेदार भात

स्वाती पाटील
पलूस ,सांगली

मसालेदार भारतीय भात रेसिपी आजची पाककृती

साहित्य:

- २ कप बासमती तांदूळ
- १ मोठा कांदा (बारीक चिरलेला)
- २ मध्यम टोमॅटो (बारीक चिरलेले)
- २-३ हिरव्या मिरच्या (चिरलेल्या)
- १/२ कप मटार (हवे असल्यास)
- १/२ कप गाजर (बारीक चिरलेले)
- १/२ कप बटाटे (चिरलेले)
- १ चमचा आलं-लसूण पेस्ट
- २ चमचे तेल किंवा तूप
- १ चमचा जीरे
- २-३ लवंग
- १-२ तमालपत्र
- १/२ चमचा हळद
- १ चमचा गरम मसाला
- १ चमचा लाल तिखट
- चवीनुसार मीठ
- ४ कप पाणी
- कोथिंबीर (सजावटीसाठी)

कृती:

1. बासमती तांदूळ २०-३० मिनिटांसाठी पाण्यात भिजत ठेवा. नंतर चांगले धुऊन घ्या.
2. तेल तापवणे: एका मोठ्या कढईत तेल किंवा तूप गरम करा. त्यात जीरे, लवंग, आणि तमालपत्र घाला.
3. कांदा आणि मसाले भाजीणे: कांदा घालून तो सोनेरी रंगाचा होईपर्यंत परता. त्यानंतर आलं-लसूण पेस्ट आणि हिरव्या मिरच्या घाला.
4. टोमॅटो आणि भाज्या घालणे: टोमॅटो घालून ते मऊ होईपर्यंत शिजवा. त्यानंतर बटाटे, मटार, आणि गाजर घाला.
5. मसाले घालणे: हळद, लाल तिखट, गरम मसाला, आणि मीठ घाला. चांगले मिसळा.
6. तांदूळ आणि पाणी घालणे: चांगले धुतलेले तांदूळ घाला आणि हलवून घ्या. त्यानंतर ४ कप पाणी घाला.
7. शिजवणे: भात उकळू लागला की आचेवर झाकण ठेवा आणि मंद आचेवर १५-२० मिनिटे शिजवा, जोपर्यंत तांदूळ पूर्ण शिजत नाहीत.
8. सजावट आणि सेवा: तयार भात थोडासा कोथिंबीर घालून सजवा. गरमागरम भात साजूक तुपासोबत सर्व्ह करा.

'धुमशान पळवापळवीचा

श्री.धनंजय शेटये
गोळवण, सिंधुदुर्ग

" काय चालवलास ह्या? तुमचा डोक्या ठिकाणार आसा मा? 'हडेसून तडे' आणि 'तडेसून हडे' उडये मारतास?? वाडीतली भजना आता करणार कशी?? मेन बुवाच असो न्हानग्याश्या भांडणावरसुन भजनाची पार्टी बदलुची काय गरज हुती?? इतकी वर्सा तेका भजनमंडळातला खजिनदार ह्या पद दिला हुता ना ?? मगे हे मधीच काटये घालुचा खुळ यिला खयसून? आबांका ह्या वयात किती दुख देतलास? आबानी ह्या भजन मंडळ शून्यातसून उब्या केल्यानी.अपमानातसून उगवलला रोपटा आसा ह्या. असाच पडाक देवचय नाय. आपल्याकडे भजन झाला. आपलो गणपती पाच दिसांनी पोचवलास काय मगे झोपान दीतास.पुढची भजना धरका-यांशिवाय करुची कशी? राती फकस्त काय आमीच जागवयचे काय? आता तर बुवाच पळाक लागले हत.

पेटयेर बसाक दीनत नाय, बुवा जास्ती झाले म्हणान भजनमंडळ सोडतास. काय बुवा खटखडे लाडु हडे दितत म्हणान भजन मंडळ सोडुन वरच्या अवाटातल्या भजन मंडळात जावची काय गरज हुती??गुदस्ता सारकी परिस्थिती अंदु थोडीच आसतली?? भजनात बुवा म्हणान भजनाव करुक गावतीत आणि मानसन्मानव गावात. बुवागिरी करुक गावना नाय आणी काळयावाटाण्याची उसळ होयी म्हणान तुमी अशे भजनाचे पार्ट बदलुक लागलास तर पुढे होतला कसा?? भजन मंडळा चालवायची तरी कशी? आणी भजना करायची तरी कशी? आणि कोणाक असा चवतीच्या तोंडार दुस-या भजनमंडळात असा पळान जावचा आसात तर पयलाच सांगान ठेया.धरकारी कमी पडता न्हिये.तसो वयल्या अवाटातलो तेंच्यावाडीतलो शंभोबुवा आपल्यात चांगलो इलो हा.पण सतल्या व्हाळकारान असा चवथीच्या तोंडार तेच्या भजन मंडळात जावंण वातावरण धुमवंन टाकल्यान हा.भजन मंडींचो बुवाच असो तडकाफडकी भायर पडलो.लॉक इचार करतलेच ना!!हयसर काय कमी पडा व्हुता तेका.इतकी वर्सा भजना केल्यान पण गुदस्ता चवतीच्या पयल्या रातीच्या दुस-या भजनाकच हेची चीपनळी जाम झाली.आवाजच बसलो. मगे भजना कसली करतलो ह्यो.??? ह्यो चवतीचो सण तेवढो वाटवया. मगे पुढचा पुढे बगुया. सगळ्या बुवांका, तबलजींका आणि चकीवाल्याक आमी वाजवचो चांस दीतलाव.उगाच घाय मारुन काळया वाटण्याच्या उसळीक भुलांन दुस-या भजन मंडळात उडके मारलास तर तंगडे तोडुन ठेवतलाव.आबा ह्या राजकारणात पारंगत आसत.खडेसून आणि कसो मोडुन घालतीत, नायसो करतीत? ह्या कोणाकच कळाचा नाय.इतकी वर्सा उगाच भंजनमंडळा चालवल्यानी नाय हत समादला.

आमच्या देशात हरणा, काळवीटा,साळींद्रा सुदीक बंदुकेन सोतार गोळी झाडुन जीव दीतत . ह्या कोर्टात सिद्ध झालंला आमी बघलाव" भजन मंडळाचो अध्यक्ष पदलो सावत.मंडळाच्या मिटिंगेत बोला हुतो. " तेचा परकरण हयसर नाय शिजला.भायर शिजला 'पेणला' गणपती सांगाक गेल्ले.सतलो वयल्या अवटातल्या बुटक्या बाळग्यावांगडा मिरवा हुतो. थयसरच 'डील' झाला. आणि हेना भजनमंडळ सोडल्यान" मारुती सावत मदीच बोललो. तसा भजनमंडळ ह्या पक्षांतराच्या गोष्टी खडबडान जाग्या झालला. चवथीच्या तोंडारच ह्या बुवांका लय किंमत चढता.म्हुणान अशे ह्या डोबातसून त्या डोबात ठिगरासारखे उडये मारतत. मगे कोण हेंका तेरायच्या कार्याच्या भजनाकव कोण इचारणा नाय.
पण आज खयच्याच क्षेत्र ह्या अस असल्या भानगडी शिवाय दिसाचा नाय.
" सतल्या व्हाळकाराकडे वयल्या अवाटातले आरतीक येतले हत.आपणाक आता बरा झाला त्या गाळवतल्या चिखलातसून तडे बिरामणाच्या वाटपात सतल्या व्हाळकाराकडे आरतीक जावंक नूको हा."
इदलो गावडो मदीच बोला हुतो.तेका थामयत नाना इळवशे मदीच बोललो,
" असा करना आपल्याक सोबना नाय. त्या देवान आपला काय वायट केल्यान हा. शिवाय सतल्यान आपल्याकडे आरतीक येव नुको असा थोडा सांगल्यान हा. आपण सगळयांनी दर वर्सा परमाणा जावंन आरत करायची.तेका काय करुचा ता तेनी करुचा."
ह्या गोष्टीर सगळ्यांचा एकमत झाला. हेका म्हणतत ऐक्य, हेका म्हुणतत मालवणी माणसाची अनोखी माणुसकी. एकमेकावांगडा आड्यामेरेवरसून तावातावान भांडणारे शेजारी दुकुल शेजा-यार संकट इला तर सर्वस्व अर्पण करुक मागेपुढे बघनत नाय.तुटण्यापूर्वी सांभाळण्याचो सर्व परीन प्रयत्न करुन बघतत.पण नायच जमला तर मगे इषयच सोडुन दीतत.

वाचक पत्र

एक विचार !

अनेक महामार्गावरील विभाजकाच्या जागेत बऱ्याचदा कागदी फुले लावलेली आढळून येतात. वेळोवेळी त्यांची छाटणी केली, त्यांना आकार दिला गेला तर ती दिसतातही मोहक मात्र त्यांना काटे भयंकर, मजबूत असतात. कागदी फुलांचे झाड किंवा झुडूप जेवढं जुनं तेवढा त्याचा बुंधा आणि काटे मजबूत, बळकट असतात. दुर्दैवाने अपघात घडल्यास अपघातग्रस्तांना हे काटेच अधिक मारक ठरतात, त्रासदायक होतात, अधिक इजा पोहचविण्यास मदत करतात हे नाकारता येत नाही. आणि म्हणूनच एक विचार आला की कागदी फुलांसारखी (बोगन वेल वगैरे) काटेरी झाडे, झुडपे शक्यतो महामार्गावरील विभाजकांमध्ये न लावता बिना काटेरी, शारीरिक इजा न करणारी झाडे लावली जावीत.

विश्वनाथ पंडित
ठाणे

विषय : घुसखोरांची समस्या !

नरेश घरत, चेंबूर

बांगलादेशी आणि रोहिंग्यांची घुसखोरी आजमितीला भारताची डोकेदुखी बनली आहे. असे असले, तरी ही घुसखोरी रोखण्यासाठी किंवा घुसखोरांना त्यांच्या मायदेशी हाकलून लावण्यासाठी सरकार अपयशी ठरत आहे ही गोष्टही नाकारता येणार नाही. या घुसखोरांना देशात आश्रय देऊन त्यांच्या निवासाच्या कागदपत्रांची व्यवस्था करणारा, त्यांना नोकरी व्यवसायासाठी मदत करणारा, त्यांच्या रेशन पाण्याची व्यवस्था करणारा मोठा वर्ग हिंदुस्थानात कार्यरत असल्याने या घुसखोरांना वेचणे पोलिसांना अवघड जात असल्याचे सांगण्यात येत आहे. यांना निवासाची आणि नागरिकत्वाची कागदपत्रे उपलब्ध करून देण्यासाठी भ्रष्ट शासकीय अधिकारी साहाय्य करतात, आपल्या प्रभागात मतपेटी तयार करण्यासाठी राजकीय नेतेमंडळी मदत करतात, यांना रस्त्यावर अनधिकृतपणे दुकाने थाटून देण्यासाठी पालिका अधिकारी मदत करतात. खून, बलात्कार, अपहरण, तस्करी, अमली पदार्थांची देवाणघेवाण यांसारख्या गुन्ह्यांमध्ये आजमितीला अनेक घुसखोर सापडत आहेत. या घुसखोरांमुळे देशातील गुन्हेगारी वाढली आहे. यांना वेळीच रोखले नाही तर भविष्यात स्थानिक नागरिकांना मोठ्या समस्येला सामोरे जावे लागण्याची शक्यता नाकारता येणार नाही. घुसखोरीच्या या समस्येवर सरकारचा दृष्टिकोन कसा असायला हवा, घुसखोरी रोखण्यासाठी आणि घुसखोरांना हाकलण्यासाठी कोणत्या उपाययोजनांची आज आवश्यकता आहे यावर सखोल चर्चा करण्यासाठी यंदा २४ जूनपासून गोव्यात वैश्विक हिंदु राष्ट्र महोत्सवाचे आयोजन करण्यात येत आहे, हिंदू जनजागृती समितीच्या वतीने आयोजित करण्यात येणाऱ्या या महोत्सवाचे यंदाचे १२ वे वर्ष आहे. या महोत्सवात सहभागी होणाऱ्या मान्यवर वक्त्यांच्या देशभक्तीपर मार्गदर्शनाचा लाभ ऑनलाईन पद्धतीने घेता येणार आहे.

आठवणींच्या गोष्टी

राष्ट्रपाल सावंत,
चिपळूण- रत्नागिरी
मो. ९४०३१४४३५६..

सामाजिक बांधिलकी जोपासणारे शाहीर कवी कुंदन कांबळे

माझे मित्र संगीतकार डी महेंद्रकुमार यांच्या मुंबई येथील विक्रोळीच्या घरी मी गेलो होतो. १९९१वर्ष असावं,तिथं एक व्यक्ती त्यांच्याशी बोलत होती. अर्थात ही व्यक्ती कवी गायक आहे हे ओळखायला मला वेळ लागला नाही. ओळख नसताना अनोळखी व्यक्तीशी कामाशिवाय आपणं का बोला. असा माझा स्वभाव आणि मुख्य म्हणजे समजदारीच ते वय ही नव्हत.मी जाताच पाच दहा मिनिटात ती व्यक्ती संगितकार महेंद्र यांना"चला येतो मी, सांगून निघून गेली. ते जिन्याने उतरून खाली मैदानात गेल्यावर, मला महेंद्रजी मला म्हणाले , हे आता इथून गेले ते कोण होते माहिती आहे का तुला? मी म्हटलं तुझ्याकडे कवी गायक यांच्या शिवाय दुसरं कोण येणारं? माझ हे वाक्य ऐकून हसत महेंद्र म्हणाले , अरे ते कवी कुंदन कांबळे होते. जरा घाईत होते म्हणून आज थांबले नाहीत. पुन्हा भेटले की त्यांची ओळख करून देतो तुझ्याशी. या व्यक्तीचं मी गाण्यात नावं ऐकल होत. भेटू पुन्हा कधीतरी असं ठरवलं.

महेंद्राच्या घराकडून मरोळला माझ्या घरी येताना या कवींच मिलिंददादा शिंदेंनी गायलेल.जे गीत मला आजही खुप आवडतं. शिक्षक झाल्यावर शाळेच्या सांस्कृतिक कार्यक्रमात त्याचं मुलांकडून नाट्य बसवून सादरीकरण केलं होत. ते गीत आठवलं.

**"लागला अचानक
एका हंसाला बाण
धरणीवर कोसळला,
घायाळ तो हैराण"
तडफडतो , फड फडतो
स्व वाचावाया प्राण
तळमळतो विव्हळतो
एक जीव तो लहान
हंस हा कुणाचा, हंस हा कुणाचा
आणित्याचा त्याचा शेवट
मारणाऱ्या पेक्षा श्रेष्ठ तारणारा धनी
हा हंस सिद्धार्थचा
सांगितले पटवूनी " आणि शेवट
"कुंदन करी वंदन
दोन्ही जोडूनिया कर.
हंस हा कुणाचा.**

असं नाट्य संवादात्मक असणारं गीत. माझ्यासह आजही अनेकांना आवडतं नी आठवत असेल. कविवर्य कुंदनजी कांबळे या कवींनी अशा प्रकारे असंख्य गीते लिहिली आहेत. जी नव्यापिढीला माहिती आहेत पण कवीची ओळख नाही .

सर्वसामान्य व्यक्तीची व्यथा त्यांनी लोकगीतातून मांडली ती खालील प्रमाणे.

**"तुझा खर्च लागला वाढू
सांग किती ग कर्ज काढू
नको मला अशी तू नाडू
त्यात ते लिहितात
"शिवली असती झाली का नसती
घरात वापरांयाला, नवीनच चोळी थोडी फाटली
का लागलीस फेकायाला.
नको बळच आणखी फाडू "**

**तुझा तो भाऊ, आयत खाऊ
आला तुला भेटाया
महिना झाला येऊन त्याला
तयार होईना जाया
तो आपल्याकडे राहतोय पण दुष्काळात तेरावा महिना तसा साडू पण आज पाव्हणा आलाय.
कर्ज बाजारी झालोय
आई बापाला आता काय धाडू "**

हे गीत नसून दैन्य दुःख दारिद्रयाची कथा एका गीतातून या कवीने लिहिली आणि स्वर सम्राट प्रल्हादजी शिंदेंनी तेवढयाच खुबीनं हे गीत गायलं . ऐकणाऱ्याला ते आपल मत वाटतं. आज परिस्थिती बदलली असेल पण प्रश्न सुटलेला नाही. हे मात्र खरं.

**"अहो जावय बापू नका एवढ तापू
आजच्या दिसाला राहून जा
उद्या पोरीला घेऊन जा "**

(पान ९ वर)

पाण्याशी खेळ नको...!

प्रा.के. एस. शिरबंदे,
दापोली.

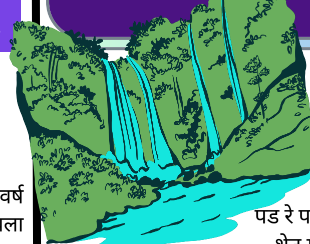

पड रे पाण्या, पड रे पाण्या कर पाणी,पाणी
शेत माझं लयी तान्हेलं चातकावाणी..!
बघ नांगरलं नांगरलं,
कुळवून वज केली
सुगरणबाई पाभरीला शेतावर नेली..!

बऱ्याच वेळेला शेतकरी राजाला वरील र .वा. दिघेंचं लोकगीत म्हणून पावसाची विनवणी करावी लागते...!

पण यावर्षी, वरील लोकगीत न म्हणताच मान्सून ने जोरात मुसंडी मारली..! सगळीकडे पाणीच पाणी झाले..! राज्यात सर्वत्र दमदार पाऊस झाला आहे . जून महिन्यातच नद्या,नाले तुडुंब भरून वहात आहेत. काही ठिकाणी पूरसदृश्य परिस्थिती निर्माण झाली आहे. जून महिन्यात शक्यतो पूर येत नाही पण वरून राजाची कृपा झाली आणि सगळीकडे पिवळे जर्द पाणी खळाळून वाहत आहे, काही दिवसातच डोंगरदऱ्यांनी कात टाकून हिरवा शालू पांघरला आहे. डोंगर माथ्यावरून धबधबे हळूहळू खोल खोल दऱ्यामध्ये झेप घेत आहेत..! झाडे झुडपे वेली आनंदाने डोलू लागली आहेत..! सर्वच शेतकरी वर्गात वेळेवर पाऊस पडल्यामुळे आनंद व समाधान आहे..! त्याच्या शेतीच्या कामाची एकच धांदल उडाली आहे...!

यावर्षी पहिल्यांदाच, निसर्ग थोडा लवकर सजून धजून पर्यटकांच्या स्वागतासाठी तयार झाला आहे..! मला या पावसाळ्या निमित्त पर्यटकांना व इतर सर्वसाधारण नागरिकांना "पाण्याशी खेळ नको रे बाबा " या विषयावर काही महत्त्वाच्या सूचना द्याव्याशा वाटतात..!

* कोणीही पर्यटक धबधब्याखाली आंघोळीसाठी व वाहत्या पाण्यात पोहण्यासाठी जाण्याचे धाडस करू नये ! सुरक्षित अंतर ठेवून निसर्गाचे विलोभनीय दर्शन घ्या ! पालकांनी आपल्या लहान मुलांना पोहण्याच्या मोहात पाडू नये !
* पर्यटकांनी सेल्फी काढण्याच्या फंदात कोणी पडू नये, कारण यापूर्वी अनेक पर्यटक पाय घसरून किंवा तोल जाऊन दरीत कोसळल्याच्या घटना घडलेल्या आहेत !
* रस्त्यावरून पुराचे पाणी वाहत असताना कोणी वाहन चालक रस्ता क्रॉस करण्याचा प्रयत्न करू नये, मागील काही वर्षात पुराच्या पाण्यात एसटी सारख्या मोठ्या गाड्या देखील वाहून गेल्या आहेत !
* पर्यटकांनी धबधब्या खाली अंघोळ करण्याचे टाळावे. सतत पाऊस पडत असल्यामुळे दगड धोंड्यासह पाण्याचा जोरदार लोंढा आपल्या डोक्यावर येऊन आपटू शकतो व मोठी दुर्घटना घडू शकते.
* हल्ली वातावरणातील अनाकलनीय बदलामुळे ढगफुटी होऊन कुठेही जोरदार पाऊस होण्याची शक्यता असते, ढगफुटीमुळे 2 ऑगस्ट 2016 ला सावित्री व काळ नदीमुळे आलेला जोरदार पुरामुळे सावित्री नदीवरचा पूलच वाहून गेला व मोठी दुर्घटना घडली व अनेक वाहने माणसासह नदीतून वाहून गेली. 23 जुलै 2021 ला ढगफुटीमुळे झालेला चिपळूणचा महापुर किती विध्वंसक होता हे आपण पाहिलेले आहे, हे सर्व टाळण्यासाठी नागरिकांनी नगरपालिका प्रशासनाकडून केkल्या सूचनांचे पालन केले पाहिजे. तसेच दररोज होणाऱ्या हवामान बदलाची नोंद घेऊन नागरिकांनी नेहमी सतर्क राहिले पाहिजे !
* कोकणातील मच्छीमार बांधवांनी, पावसाळ्याच्या दिवसात मासेमारीसाठी आपल्या बोटी समुद्रात नेऊ नयेत ! कारण या दिवसात समुद्र खवळलेला असतो.
* आमच्या शेतकरी बांधवांनी जोराचा पाऊस चालू असताना व व शेतात पाणी साठले असल्यास पाण्यात विजेच्या तारा पडून पाण्यातून विजेचा शॉक बसू शकतो व प्रसंगी मृत्यू ओढवू शकतो, कधी कधी
* अंगावर वीज पडून देखील मृत्यूसारखी दुर्घटना घडू शकते, जोरदार पाऊस पडत असताना , शेतकऱ्यांनी शक्यतो शेतामध्ये जाण्याचे टाळावे !
* मित्रांनो, पावसाळ्यात सर्वत्र नद्या नाले व ओढ्यांना आलेल्या पुराच्या पाण्यामुळे अपघाती मृत्यूचे प्रमाण सर्वात जास्त असते, मृत्यूचे कारण म्हणजे, आपलाच निष्काजीपणा, बेजबाबदारपणा, बेफिकिरपणा, नको तिथे धाडस करणे, स्टंटबाजी करणे,इत्यादी गोष्टी आपल्याला मृत्यूच्या दाढेत घेऊन जातात.
* या अपघाती मृत्यूमध्ये, कुणाची पोटची पोरं, कोणाचे मित्र, कोणाचे नातेवाईक, कोणाचे पालक, आपल्यापासून कायमची हीरावली जातात ! व हे दुःख आपल्याला आयुष्यभर आपलं काळीज पोखरत राहतं !

म्हणून... माझ्या सर्व प्रिय नागरिकांना व मित्रांना हात जोडून विनंती आहे की, तुम्ही कधीही...

**पाण्याशी खेळ करू नका..!
पाण्याशी खेळ करू नका..!!**

आणि जाता,जाता एक लक्षात ठेवा की....,

**जान है तो जहान है,
दिल है तो आरजू भी है..!**

काव्यांगण

पैंजण

रुणझुणते ती झुणझुणते ती
पैंजण मंजुळ नाद करीते
शोभुन दिसते नाजुक पायीं
पैंजण पैंजण नाव शोभते

ओळख आहे नारीची ती
साज दाविते पदकमलांना
घुंगुर छोटे सुंदर दिसती
नाजुक कोमल त्या बालांना

वर्षे आली वर्षे गेली
साज बदलले बाज बदलले
तोरा अजुनी कायम आहे
नादही अजुनि घुमतो आहे

नारी नटली कितकी तरिही
पैंजण नसता व्यर्थचि सारे
तोरा मोठा दावित फिरते
सदा सांगते ध्यान धरा रे

पैंजण पैंजण रुणझुण रुणझुण
नाद अताशा गुंजे कानीं
आली कोणी नटखट नटखट
ध्यान वेधते कोण बया ती?

बाबू घाडीगांवकर,
सिंधुदुर्ग

पैंजण

ती पाळण्यात होती तेव्हा पैंजण वाजत होती
कौतुक भरल्या नजरांमध्ये मुलगी खेळत होती

टाक पाऊल पुढे एकदा आई सांगत होती
नाद वेगळा पैंजण ठेका आई ऐकत होती

शाळेमध्ये गेली तेव्हा पैंजण बोलत होती
भिरभिरणा-या विश्वामध्ये मैत्री जोडत होती

नवीन वधुचा अलंकार तो पैंजण बांधत होती
कुठे चालली वर्दी तीची पैंजण देतच होती

बेडी नाही बालपणीची साथी सोबत होती
परंपरेची शाल पांघरत पैंजण नाचत होती

पती निघाला परलोकाला पैंजण काढत होती
आठवणींचा सागर मोठा उरात ठेवत होती

चारुशीला देऊलकर,
पालघर

पैंजण

आले मान्सून ढग
वाजवित पैंजण,
छम-छम, छम-छम
या वनराई वरी..!

ऐकुनी मंजुळ आवाज
ढगांच्या पैंजणाचा,
आनंदे नाचू लागली
वनराई सारी...!

नाच पाहुनी
साऱ्या वृक्षवल्लींचा,
फुटे पान्हा ढगांना
करी बरसात सरीवर सरी..!

बळीराजाही सुखावला
पाहुनी त्या जलधारा,
नाचू लागले मन त्याचे
छम,छम पैंजणापरि....!

प्रा. के.एस.शिरबंदे,
दापोली.

पैंजण

वाजली खणखण
पायी माझ्या पैजण
कोणा वाटतो शृंगार
कोणा वाटे बंधन!

अडकून पडली पाऊले
त्या मधुर सुरांत
दिवसभर घुमतो आहे
पैजनीचा स्वर मनात

मीच माझ्या नादात
घरभर फिरते आहे
माझ्या सोबत माझी
पैजणही चालते आहे

पैजण नव्हे दागिना
नाही केवळ बंधन ती
स्त्री साठी आहे जणु
जीवापाडची सखी ती

शिवानी शेडगे,
कुडा

पैजण...

पैजण आणलं धन्यानी
सखुची कळी खुलली
सगळीकडे फिरफिर फिरली
कौतुक सुमांनी लाजली!!१!!

जीव पैंजणावर तिचा भारी
नजर तिची त्याच्यावर खरी
घुंगरांचा ध्वनी शीळ घाली
सखुची चालही असे न्यारी
खूश मनोमन पैंजणावरी
ती तर त्याची पहिली कमाई!!२!!

सखुने पैंजण सख्यांना दाखविले
सख्यांनी तिचे कोतुक केले
खुदकन हसून तिने स्विकारले
मग हर्षभरे धन्याला सांगितले!!३!!

धन्याला सुद्धा हायसे वाटले
सखुचे मुख पाहून नेत्र सुखावले
निरागस सखु होतीच परी
तिच्या पदी शोभे पैंजणाची जोडी!!४!!

भातलावणी समयी काढून ठेवले
मग मात्र आठवांचे काहूर दाटले
धन्याच्या ओढीने नेत्र पाणावले
आपसूक सणासुदीची वाट पाहू लागले!! ५!!

असे हे पैंजण जीवाभावाचे
देव नि पतिदेव घरी आल्यावर
पुन्हा पटकन स्वानंदे घातले
उत्सव उत्साहात पुन्हा खळाळले!!६!!

सुखदा सयाजीराव गोरड,
दापोली

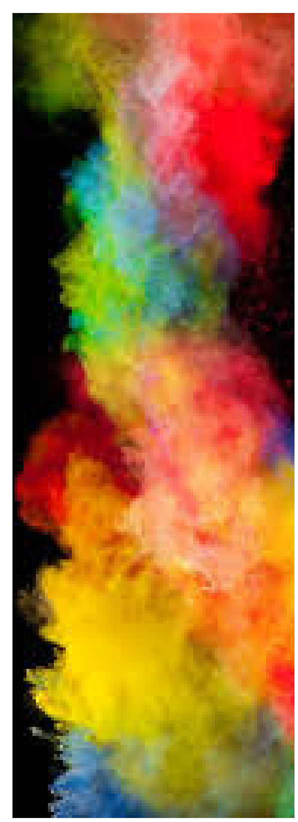

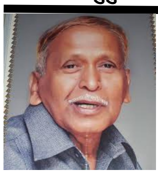

सामाजिक बांधिलकी जोपासणारे शाहीर कवी कुंदन कांबळे

(पान ८ वरून)

लग्नाच्या मांडवात हे गीत ऐकून न रडणारा बाप दुर्मिळ असेल.
पैसा हे माणसाचं सर्वस्व आहे. नोट नी नाणं बाजारात चालायला हवे यासाठीच अशिक्षित मासे विक्रेतीची तक्रार नी खरा व्यवहार ते लिहितात

"फाटकी नोट मना घ्यायची नाय
धंद्यात खोटं मी खावायची नाय "

हे गीत लोकशाहीर विठ्ठल उमप यांनी आपल्या खास शैलीत अभिनय ढंगात गायलं आहे. ते जेव्हां त्यांचं गीत सादर करीत तेव्हां वेगळीच रंगत कार्यक्रमाला येतं असे.
रायगड जिल्हातील खालापूर तालुक्यातील या कवीचं बालपण मुंबईच्या दगडी चाळीत गेल्यानं तिथल्या वस्तीतील जीवनानुभव या कवीन अचूक टिपले. प्रल्हाद शिंदे, विठ्ठल उमप मधुकर पाठक अशा मित्रमंडळींनी नी रसिकांनी त्यांना साथ दिली. मुंबईत अनेक ठिकाणीं या कवीचं गायन नी कविता वाचन मी ऐकलं आहे . या कवीने एकांगी गीते न लिहिता, बालगीत , भारुड, अभंग कविता,बालगीत, पोवाडा, बुद्ध भीम गीते, इतर धर्माची गीते लिहिली.नाटिका, पथनाट्यही लिहिली आहेत.कव्वाली गीत गायनाचे जुगलबंदी कार्यक्रम केले पणं त्यांनी द्वीअर्थी गीत लिहिताना मुल, महिला, रसिकांना आवडतील अशीच गीते लिहून समाज प्रबोधना सोबत मनोरंजन केले.नोकरी करूनही आपली कला सन्मानानं वाढविता येते, सन्मानाने जगता येतं हा त्याचा गुण माझ्या सारख्या अनेकांना प्रेरणा नी दिशा देणारा ठरला आहे.कुटूंब कल्याण, साक्षरता, राष्ट्रीय ऐक्य दारूबंदी, समाजहित हा त्यांच्या लेखनाचा मूळ पाया होता.अतिशय शांत स्वभाव, मी कुणीतरी मोठा कवी साहित्यिक असल्याचा आविर्भाव त्यांच्यापाशी नव्हता. "साधी रहाणी, उच्च विचार सरणी" तशीच लेखणी होती.

"बुद्धाच्या धममां मध्ये समतेच पिकं येतं" अशी त्यांची गाणी पोवाडे मला खूप आवडतात. "पाऊल चालती त्रिसरणाची वाट, वाणी ऐका हो बुद्धाची, निर्वाणदाता, या त्यांच्या कॅसेट माझ्या संग्रही आहेत. लोकनाट्यासह काही प्रातिनिधिक कविता संग्रहात त्यांच्या काव्यांचा समावेश आहे. त्यांना काहीं पुरस्कार सन्मानपत्र, मिळाली.माझ्या गावा शेजारी एकदा त्यांचा कार्यक्रम झाला होता. नोकरीची जबाबदारी आणि सामाजिक कार्यक्रम, मी मुंबईत काहीं कार्यक्रम कामानिमित्त जावून लगेचच परत फिरणे या धावपळीत काही महत्त्वाच्या कलाकारांच्या मुलाखती घेणं हे माझं उद्दिष्ट मला परिपूर्ण करता न आल्यामुळे धावत्या भेटीत भेट झालेल्या ज्येष्ठ श्रेष्ठ कलावंतांच्या आठवणी नव्या पिढीच्या समोरं याव्यात यासाठी जे आज नाहीत त्यांच्या नातेवाईक, मित्र मंडळी कडून आहेत त्या सर्वांशी संपर्क करून आठवेल तसं मी कागदावर उतरवत आहे. शाश्वत विचारांचे लेखन करणारे कवी कुंदन कांबळेसारख्या कवी गीतकार गायकाचा आदर्श इतरांना प्रेरणादायी आहे. नोकरी सांभाळून आणि निवृत्त झाल्यावर डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांची वैचारिक चळवळ, बुद्ध, कबीर, फुले यांची शिकवण तत्व प्रणाली विचार सांगण्यासाठी स्वतःची पदरमोड करुन सर्वत्र फिरले. अजुनही काही जण फिरत आहेत, त्यांच्या विषयी लेखन होईलच. लोक कलावंत कुंदन कांबळे हा विषय एका लेखात मावणारा नाही. मुंबई सेंट्रल, भायखळा दगडी चाळीत अनेक कलारत्न जन्मली, घडली. शून्यातून आपली ओळख निर्माण केली. अशा या कलावंताचे अखेरच्या श्वासापर्यंत उत्तमोत्तम लेखन केले . शाहीर आत्माराम पाटील, शिंदे शाही परिवार, उदित नारायण, उत्तरा केळकर, कृष्णा शिंदे, शकुंतला जाधव अशा कैक नामवंतांनी आपल्या वाणीतून समाजापर्यंत आणल.'उठाव साहित्य मंच 'चे ते संस्थापक सदस्य होते.

कवी कुंदन कांबळे यांचं ३१ मे २०१७ रोजी निधन झाले असले तरी लेखणी रूपाने ते अजरामर आहेत. त्यांच्या स्मृतीस विनम्र अभिवादन.

पाण्याशी खेळ नको

डॉ. प्रेमा मेणशी,
बेळगावी कर्नाटक

एक काळ होता सर्वत्र पाण्याचा सुकाळ झरे, विहिरी, नद्या, तळी, समुद्र साठेच साठे.पिण्यासाठी, स्वच्छतेसाठी, जलक्रीडांचा आनंद लुटण्यासाठी, पलिकडचा किनारा गाठण्यासाठी, वस्तुंच्या वाहतुकीसाठी पाणी कामी यायचं आणि थोडंबहुत वाया घालवलं तरी खपून जाईल इतकी पाण्याची सुबत्ता होती अर्थातच ही जलश्रीमंती झाडेझुडपं, वृक्षवल्ली, जंगलं अरण्यं यांच्यामुळे होती.

मानवाला हे ठाऊक नव्हतं असंही नव्हतं पण बघता बघता लोकसंख्या वाढत गेली. माणसाच्या गरजाही वाढत गेल्या .माझी आजी नेहमी सांगयची घरात कितीही रेलचेल असली तरी टोपलीत उद्यासाठी एखाद दुसरी भाकरी उरवावी, उद्याच्या दिवशी कधी त्याची नितांत गरज पडेल, हे सांगता येत नाही. पण मानवजातीला या उपयुक्त सल्ल्याचा विसर पडला. आजच जीवाची मुंबई करू या, उद्याची चिंता कशाला? ही भावना बळावली ' विनाशकाले विपरीत बुद्धी ' हेच खरं,
मग काय मागचा पुढचा विचार न करता वृक्षतोड आणि पावसाचं पाणी सरळ समुद्रात जाऊन पडलं तरी बेफिकिरी. सरोवर, विहिरी यांच्याकडे दुर्लक्ष, उपजाऊ जमीनीचा गृहनिर्माणासाठी भरमसाठ दुरुपयोग अशा दुष्कर्मांच्या आहारी गेला. अशा रडीच्या खेळीमुळे अंतरजलाच्या स्तराला पाताळात नेऊन पोहोचवलं.

कैलासातील शिवाच्या जटेतील गंगेला आपल्या भगिरथ प्रयत्नांनी भूमीवर आणण्याची मनुष्याने खळखळत वाहणाऱ्या नद्यांच्या पात्रांना कोरड्या ठणठणीत करून सोडलं. भूगर्भातील पाणी उपसून उपसून आणिबाणीच्या प्रसंगीची पाण्याची साठवण पण अगस्त्य ऋषींप्रमाणे एका आचमनात पिऊन संपवली. पाण्याशी खिलवाड करण्याचे दुष्परिणामांना सामोरं जाण्याखेरिज आता मनुष्य प्राण्याच्या हातात काहीही शिल्लक नाही. कुठल्याही रोचक सामन्याच्या आधी पाऊस कोसळू नये अशी विनवणी खेळ प्रेमी करतात तसंच आता
' अल्ला मेघ दे भगवन् पानी दे, गॉड गुडदानी दे '
ही प्रार्थना करण्याशिवाय दुसरा पर्याय राहिला नाही. आणि याच्या उत्तरादाखल हेच ऐकायला मिळतं कि ' अब पछताये क्या होत है ? '

निसर्गानं दिलेल्या शापाला उ:शाप म्हणून बिचारा अपराधी वृक्षारोपण, जलनिरूपण असे प्रयत्न तो करतोय पण हे यत्न म्हणजे भयानक आग विझवण्यासाठी तांब्याच्या मदतीनं विझवण्याचा प्रयत्न करण्यासारखं आहे. शिवाय पाण्याचा जो दुरूपयोग केला गेलाय त्याची तुलना गवताच्या गंजीवर आगीची ठिणगी टाकण्यासमान आहे. आणि आता जे पुनरुत्थानाचे प्रयत्न हे बारा वर्षांनंतर फलीत होणाऱ्या नारिकेल वृक्षासम आहेत.

पाण्याचं दुसरं नाव आहे ' जीवन. ' म्हणूनच आगीशी खेळ करू नये, निसर्गाशी पंगा घेऊ नये, पाण्याचा अपव्यय करण्याचा जीवघेणा खेळ करु नये.

पाण्याशी खेळ नको...!

दीपक गुंडये, मुंबई

पावसाळा सुरु होताच काही बातम्या ठरलेल्याच असतात. मुसळधार पावसामुळे उपनगरी रेल्वेची वाहतूक विस्कळीत होणे, जीर्ण इमारत कोसळणे, दरडी कोसळणे, वीजेचा लपंडाव सुरु होणे या अशा बातम्यांसोबतच आणखी एक बातमी न चुकता ऐकण्याच / वाचण्यात येते ती म्हणजे पावसाळी पर्यटनासाठी गेलेल्यांचे धबधबा, तलाव, नदी, समुद्र याठिकाणी झालेले मृत्यु. २१ जून रोजी अशाच काही पर्यटकांचा खोल पाण्याचा अंदाज न आल्याने बुडून मृत्यु झाला. वांद्रे येथील रिझवी महाविद्यालयाच्या ३७ विद्यार्थ्यांपैकी चार जणांचा खालापूर येथील साई बंधारा येथे मृत्यु झाला.

काही वर्षांपूर्वी मुंबईच्या मरीन ड्राईव्ह येथे एक लहान मुलगा व त्याला वाचवण्याचा प्रयत्न करणारा एक तरुण यांचा समुद्रात बुडून मृत्यु झाला होता. उसळणाऱ्या लाटांच्या ताकदीचा अंदाज न आल्यामुळे झालेली ही दुर्घटना अजून विस्मरणात गेली नसताना त्याच किनाऱ्यावर समुद्राच्या उसळणाऱ्या लाटा अंगावर घेण्यासाठी गर्दी होत असते. पोलिसांचा बंदोबस्त असतानाही आणि त्यांनी समजावूनही मरीन ड्राइव्ह येथील कठड्यावर उभे राहून उंच लाटा अंगावर घेण्यासाठी व फोटो काढण्यासाठी गर्दी करणाऱ्यांची कमी नसते. उत्साहाच्या भरात पोलिसांच्या इशाऱ्याकडेही दुर्लक्ष करणाऱ्यांना काय म्हणावे? हा आगंतुकपणा जीवावर बेतू शकतो याची साधी समजही त्यांच्यात नसेल तर त्यांच्यासारखे मूर्ख तेच. निसर्ग जितका शांत असतो तितकाच तो रौद्र रुपही धारण करतो. अशावेळी त्या रौद्र रुपाची आपल्याला झळ बसू न देण्यातच शहाणपण असते. परंतु हे बेभान गर्दीला समजावणार कोण? शेवटी या अतिउत्साही गर्दीत सामील असलेल्या कोणाला तरी निसर्गाच्या रौद्र रुपाचा फटका बसून एखादी दुर्घटना घडल्यास हळहळ व्यक्त करणे एवढेच आपल्या हातात उरते.

दरवर्षी पावसाळा सुरु होताच पावसाळी पर्यटनासाठी धबधब्याची ठिकाणे गाठली जातात. अशा धबधब्याच्या ठिकाणी याअगोदरही दुर्घटना घडलेल्या असल्यामुळे पोलिसांकडून मज्जाव केला जातो. तसे मनाईचे फलकही लावले जातात. पण काही अतिउत्साही पर्यटक मनाई आदेश झुगारुन तिथे जातात आणि स्वत:ला संकटाच्या खाईत लोटतात. बऱ्याचशा ठिकाणी तर मद्यपी पर्यटक धुडगूस घालतात आणि मद्यपानाच्या भरात नको ते धाडस करुन खोलवर पाण्यात जातात. अर्थातच मग दुर्घटना ही ठरलेलीच असते. प्रत्येक ठिकाणी पोलिसफौजफाटा ठेवणे शक्य नसल्यामुळे पर्यटकांचे फावते. अशा दुर्घटनांना आळा घालायचा असल्यास पर्यटकांतच स्वयंशिस्त असायला हवी. बहुतेक पर्यटनाची स्थळे ही ग्रामीण भागात येत असल्यामुळे तेथील स्थानिक तरुणांची पथके बनवून अतीउत्साही पर्यटकांना नको ते साहस / धाडस करण्यापासून परावृत्त करण्यासाठी सक्षम करावे. अर्थातच स्थानिक पोलिसांचे पाठबळ त्यांना द्यावे. त्यायोगे पावसाळी पर्यटनातील दुर्घटनांना काही प्रमाणात आळा बसेल.

पाण्याला जीवन जरी म्हटले असले तरी त्याच पाण्याशी केलेला खेळ जीवावर बेतू शकतो हे ध्यानात ठेवूनच पर्यटनाची मजा लुटावी हेच खरे.

शेतकरी गेले कुठे?

**कु. स्वानंदी मोहीत,
कोंगळे, ता. दापोली.**

आपल्या सर्वांना माहित असेल की अगदी पुरातन काळापासून आपला देश प्रामुख्याने शेतीसाठी ओळखला जातो. खरंतर शेतीचा उगम हा आदिमानवाच्या विचारातून झाला. त्यानंतर आपला व आपल्या परिवाराच्या उदरनिर्वाहांसाठी प्रत्येकजण मोठ्याप्रमाणात शेती करू लागला. शेती ही मान्सून वर आधारित एक जीवनपद्धत असून ग्रामीण भागात मोठ्या प्रमाणात केली जाते. पूर्वीच्या काळापासुन मोठ्या प्रमाणात शेती करत असल्याने भारत आज अन्नाच्या बाबतीत आत्मनिर्भर देश झाला आहे. त्याचबरोबर अर्थव्यवस्थेत 17% योगदान फक्त शेतीचे आहे. त्यामुळेच शेती ही भारताच्या अर्थव्यवस्थेचा एक प्रकारे पायाच आहे असे म्हणणे देखील चुकीचे ठरणार नाही.

मात्र आजच्या काळची परिस्थिती पाहता हाच पाया आज आपल्याला डगमगताना दिसत आहे. कारण एकेकाळी गावोगावी केली जाणारी शेती आज पूर्णपणे ओस पडली आहे. पूर्वीच्या काळाचा विचार करता आज शेती करणाऱ्यांची संख्या दिवसेंदिवस कमी होत चालली आहे. त्यामुळे सगळे शेतकरी गेले तरी कुठे? असा प्रश्न एक समस्या बनून सर्वांसमोर येऊन उभा राहिला आहे. खरंतर आपल्या सर्वांना माहीतच आहे की आज आपला देश फक्त वैज्ञानिक किंवा तंत्रज्ञान क्षेत्रात नव्हे तर प्रत्येक क्षेत्रात प्रगती करत आहे. मोठ्या प्रमाणात होत असलेले शहरीकरण,जागतिकीकरण आणि औद्योगिकरणामुळे देश हळूहळू विकसित होत आहे. त्यामुळेच लोकांपुढे अनेक रोजगारांच्या संधी देखील निर्माण झाल्या आहेत परंतु कुठेतरी यांचाच परिणाम शेतीवर झालेला दिसून येत आहे. कारण मोठ्या प्रमाणात होत असलेल्या औद्योगिकरणामुळे आज गावाकडील लोकांचा शेतीवरील प्रभाव कमी होऊन शहरातील झगमगत्या प्रकाशाने त्यांचे लक्ष वेधून घेतले आहे. परंतु याच झगमगत्या प्रकाशात राहूनही कित्येक लोक अजूनही अंधारातच आहे या गोष्टीकडे मात्र दुर्लक्ष केले आहे.

पूर्वीच्या काळात शेतीवर चालणाऱ्या घरातील माणसांच्या गरजा आता दिवसांदिवस वाढत चालल्या आहेत. त्यातच खेड्यात रोजगाराच्या संधी नसल्याने आणि आपण जे सहन केले ते आपल्या मुलांनी करू नये म्हणून फक्त शेतीवर अवलंबून न राहता लोकांनी शहराकडे राहून छोट्याशा घरात राहून, मेहनत करून कसबस आयुष्य जगायचं या विचारात आज लोकांनी शहराची वाट पकडली आहे. एकंदरीत काय तर आपल्या भविष्याचा विचार करूनच लोकांनी शेती न करण्याचे ठरवले. पण जर लक्षपूर्वक विचार केला तर आपल्याला दिसून येईल की आज शहराकडील परिस्थिती देखील काही ठीक नाही आहे. कारण शहरात रोजगाराच्या नव्या संधी जरी निर्माण झाल्या असल्या तरी त्या असून नसल्यासारख्याच आहेत. कारण आज आपण पाहिलं तर कित्येक तरुणवर्गातील मूलं बेरोजगार फिरत आहेत. लोकसंख्येत सतत वाढ होत असल्याने आजच जग हे स्पर्धेचं बनले आहे. त्यातही दुसऱ्याला अपयश कसे मिळेल याचा पूर्ण पणे विचार केला जातो. त्यामुळे जसं नाण्यांची एक बाजूचा विचार न करता दोन्ही बाजूंनी विचार करावा लागतो त्याच प्रकारे शेती सोडून काय फायदे होणार हे बघताना त्यामुळे काय तोटे होऊ शकतात यांचाची विचार केला पाहिजे.

त्यामुळे आज आपण द्रुष्टिकोन बदलला पाहिजे. शेती याकडे फक्त एक अवघड काम म्हणून नाही तर एक व्यवसाय म्हणून पाहिलं तर नक्कीच सारे प्रश्न सुटतील. कारण एखाद्या माणसाकडे कितीही संपती असली असो परंतु दिवसाच्या शेवटी त्याच्या तटात अन्न आहे की नाही ते महत्त्वाचं आहे. आपल्याकडे पैसा असला तरी आपण अन्न तयार नाही करू शकत त्यासाठी शेतकऱ्याची गरज ही लागतेच.

माझ्या आठवणीतला पाऊस

कु. पुर्वा सचिन जगदाळे.
इयत्ता-आठवी

मला पावसाळा हा ॠतू खूप आवडतो. मला पावसात भिजायला पण खूप आवडते. पावसाळा हा ॠतू सर्वांच्याच आयुष्यात आनंद घेऊन येतो. माझा मागील वर्षातील पातीलमाझ्या आठवणीत राहिल असा होता. मागील वर्षातील पाऊस खूप भयानक होता. तो पाऊस मी कधीच विसरू शकत नाही. मागील वर्षी पावसाळ्यात खूप मोठ वादळ आलं होतं. मला फक्त रिमझिम पडणारा पाऊस आवडतो. पण मागील वर्षी जोराचा वारा सुरू झाला. आकाशात ढग काळे झाले होते. नंतर मग वारा इतका जोरात वाहू लागला की त्याने आमच्या बागेतील काही झाडे कोसळली. त्याने सर्व काही उध्वस्त केल. मी तेव्हा खूप घाबरले होते. नंतर मग पाऊस पडू लागला मधेच वीज चमकू लागली. आकाशात जोरात गडगडू लागलं मला खूप भिती वाटली. हा वादळ संपूर्ण एक दिवस होता.

हा घडलेला प्रसंग मी कधीच विसरू शकत नाही.

कु. शमिका न. मुलूख
चंद्रनगर, ता. दापोली.

कु. आदित्य सचिन जगदाळे
इयत्ता- दुसरी

शाळेतील एक आठवण.

कु. वेदीका सुभाष मुलूख
चंद्रनगर, ता. दापोली

शाळा म्हंटली की खेळ, मजा, मस्ती, अभ्यास तर येणारच. आपण एकदा सातवीतून आठवीत गेलो की आपल्या मराठी शाळेची आठवण येते. आम्ही जेव्हा सातवीत होतो तेव्हा आमचे सहल गेली होती. सहलीत आम्ही खूप मज्जा केली. शाळेचे वनभोजन गेलं होतं तेव्हा सुद्धा आम्ही खूप मजा केली.

खेळ, स्पर्धा, परीक्षा यांची आता खूप आठवण येते. शाळेतील एक आठवण म्हणजे कधीच विसरता न येणारी. आपण अगदी कॉलेजला सुद्धा गेलो तरी मराठी शाळेतल्या आठवणी कधीच विसरता येत नाही.

मधल्या सुट्टीतल्या गप्पा गोष्टी, चोर चिठ्ठी खेळण्यात जी मजा आहे ना ती फक्त आणि फक्त मराठी शाळेतच !

कु. विराज राजेंद्र मुलूख,इयत्ता- सातवी

कु. प्रसाद नरेश शिगवण,
इयत्ता- सातवी